

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทย 3 คำซึ่งได้แก่คำกริยา มอง ดู และ เห็น ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด อรรถศาสตร์ปริชานเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต่างๆของ คำกริยา มอง ดู และ เห็น ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ความหมายของคำกริยา มอง ดู และ เห็น ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานในการจัดการกับปรากฏการณ์การมีหลาย ความหมายของคำ ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการขยาย ความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตา โดยเฉพาะงานวิจัยที่ใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตา ดังมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

2.1.1 อรรถศาสตร์ปริชาน

อรรถศาสตร์ปริชาน (Cognitive Semantics) เป็นสาขาหนึ่งของภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics) ซึ่งเป็นแนวคิดในการศึกษาภาษาที่เริ่มก่อตัวขึ้นในช่วงปีค.ศ.1970 ภาษาศาสตร์ปริชานมุ่งวิเคราะห์ภาษาในลักษณะที่สัมพันธ์กับระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา โดยเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างวิธีการใช้ภาษาและวิธีคิดของผู้ใช้ภาษา วิเวียน เอฟแวนส์ และ เมลานี กรีน (Evans and Green, 2006 : 1) กล่าวถึงสมมติฐานเบื้องต้นในการศึกษาภาษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานว่า ภาษาคือสิ่งที่สะท้อนรูปแบบความคิดของผู้ใช้ ภาษา การศึกษาภาษาได้แก่การศึกษารูปแบบกระบวนการในการสร้างมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา ภาษาจึงเปรียบเสมือนหน้าต่างที่เปิดให้เห็นถึงการทำงานในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา

เอฟเวนส์ และ กรีน (Evans and Green, 2006 : 156-163) กล่าวว่าอรรถศาสตร์ปริชาน คือการศึกษาความหมายของรูปภาษาที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานหลัก 4 ประการดังนี้

1. โครงสร้างมโนทัศน์ก่อรูปจากประสบการณ์ทางกายภาพ (embodiment)

อรรถศาสตร์ปริชานให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างมโนทัศน์และประสบการณ์ทางโลกที่เกิดขึ้นภายนอกตัวมนุษย์ กล่าวคือการจัดระบบมโนทัศน์ของมนุษย์เกิดขึ้นภายใต้ปฏิสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อโลก ประสบการณ์ทางกายของมนุษย์จึงเป็นฐานในกระบวนการสร้างมโนทัศน์ ตัวอย่างเช่น มโนทัศน์ ภาชนะ (container) มีที่มาจากการที่มนุษย์มีประสบการณ์ทางกายที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ปิดล้อม เช่นการอยู่ในห้องที่มีผนัง 4 ด้านปิดล้อมเอาไว้ เมื่อเปิดประตูห้องแล้วก้าวเดินออกไป เราก็จะอยู่ภายนอกห้อง แต่เมื่อใดที่เดินเข้ามาในห้อง เราก็จะอยู่ภายในอาณาบริเวณของห้องที่ปิดล้อมด้วยผนังห้อง ประสบการณ์ทางกายที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าดังกล่าวข้างต้นก่อรูปเป็นมโนทัศน์ ภาชนะ ที่ประกอบด้วยอาณาบริเวณที่มีขอบเขตชัดเจน ซึ่งช่วยแบ่งแยกอาณาบริเวณภายในและภายนอกออกจากกัน และมโนทัศน์ดังกล่าวก็ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายหรือทำความเข้าใจสภาวะที่เป็นนามธรรม เช่นการพูดว่าเขาอยู่ในความรู้สึกหดหูเศร้าหมองเพื่ออธิบายสภาวะทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นว่าเปรียบเสมือนการที่ต้องเข้าไปอยู่ในอาณาบริเวณที่ปิดล้อมซึ่งภายในบรรจุด้วยความเศร้าหมอง

2. โครงสร้างความหมายของรูปภาษาคือโครงสร้างมโนทัศน์

ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน ภาษาคือรูปแทนที่ถูกนำมาใช้เพื่ออ้างอิงไปยังมโนทัศน์ภายในระบบคิดของผู้พูด ความหมายของคำจึงได้แก่มโนทัศน์ของคำ (lexical concept)

3. รูปแทนความหมายมีลักษณะแบบสารานุกรม (encyclopaedic)

ความหมายของคำมีโครงสร้างภายในที่ซับซ้อน คำจึงมีบทบาทในการกระตุ้น (point of access) ให้ผู้ใช้ภาษาเข้าถึงความรู้มากมายที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ของคำดังกล่าว กล่าวคือมโนทัศน์ของคำมีโครงสร้างภายในที่ประกอบด้วยมโนทัศน์อื่นๆที่เกี่ยวข้องและยึดโยงกันอยู่ คำๆ

เดียนำพาผู้ใช้ภาษาไปสู่ความรู้ที่แตกแขนงออกไปมากมาย ความหมายที่ยึดโยงกับคำจึงมีลักษณะประจักษ์ฐานกรมที่ประมวลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคำนั้นๆเอาไว้มากมายรอบด้าน กล่าวได้ว่าอรรถศาสตร์ปริชานไม่ใช่การศึกษาภาษาที่แยกแยะจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatics) ออกจากอรรถศาสตร์ อรรถศาสตร์ปริชานให้ความสำคัญกับสิ่งที่อยู่นอกเหนือตัวภาษาด้วย เนื่องจากความรู้ทางภาษาแยกไม่ออกจากความรู้ทางโลก การศึกษาภาษาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานก็คือการศึกษาภาษาตามที่ปรากฏใช้ บริบทการใช้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างความหมายให้กับคำ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือความหมายของคำเป็นผลจากการใช้ภาษา ความหมายที่เกิดขึ้นในบริบทการใช้จึงถือเป็นความหมายที่แท้จริงของคำ

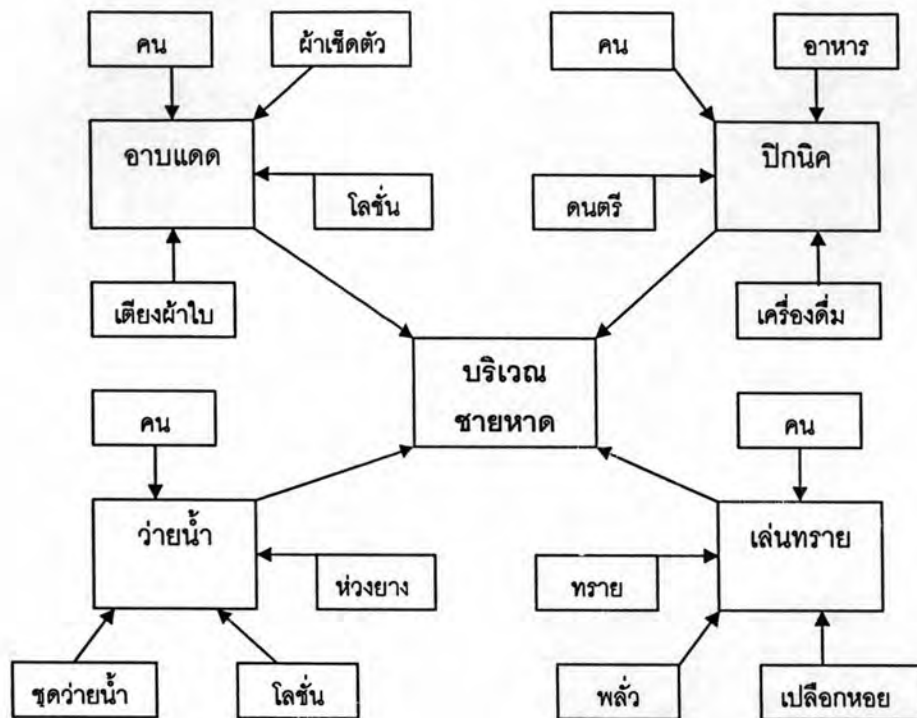
4. การสร้างความหมายคือกระบวนการสร้างมโนทัศน์ (conceptualization)

ความหมายของคำเกิดขึ้นในระดับมโนทัศน์ การสร้างความหมายให้กับคำก็คือการสร้างมโนทัศน์ ความหมายของคำจึงไม่ได้มีลักษณะคงที่ตายตัว แต่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตของประสบการณ์ทางโลก

จะเห็นได้ว่าอรรถศาสตร์ปริชานให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความหมายของคำ ซึ่งกระบวนการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างความหมายของคำ ประสบการณ์ทั้งหลายทั้งปวงในโลกที่มนุษย์ได้รับรู้ผ่านประสาทสัมผัสจะถูกเก็บเอาไว้ในลักษณะของรูปแทนความคิดหรือมโนทัศน์ ความหมายของคำจึงอยู่ในรูปของมโนทัศน์ มโนทัศน์มีโครงสร้างภายในที่ประกอบด้วยรายละเอียดต่างๆที่บ่งบอกคุณสมบัติของมโนทัศน์นั้นๆ โครงสร้างภายในมโนทัศน์ก็คือโครงสร้างความหมายของคำนั่นเอง อุนเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 40) ให้คำจำกัดความคุณสมบัติ (attribute) ของมโนทัศน์หรือประเภทคำว่าได้แก่ข้อความที่บรรยายข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกของประเภท ในแง่นี้คุณสมบัติคือองค์ประกอบภายในโครงสร้างของประเภท คุณสมบัติจึงเป็นข้อความที่พรรณนาความเป็นประเภทและเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเปรียบเทียบความคล้ายคลึงในระหว่างสมาชิกของประเภท

มโนทัศน์ต่างๆที่มนุษย์มีเกี่ยวกับโลกไม่ได้อยู่อย่างกระจัดกระจายในระบบปริชานของมนุษย์ แต่ได้รับการจัดระบบเป็นกลุ่มๆตามลักษณะของโครงสร้างความรู้ ซึ่งทำให้เกิดเป็นโครงสร้างที่มีความซับซ้อน ที่กล่าวว่าซับซ้อนก็เนื่องจากในแต่ละโครงสร้างรูปร่างนั้นจะประกอบด้วยมโนทัศน์หลายๆมโนทัศน์เข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้องและยึดโยงกันอยู่ในลักษณะใด

ลักษณะหนึ่ง ประสบการณ์ของมนุษย์ช่วยจัดระบบโครงสร้างความรู้ต่างๆให้เป็นหมวดหมู่ภายในระบบปริชาน ทำให้สะดวกในการเรียกมาใช้งานเมื่อต้องการทำความเข้าใจประสบการณ์ใหม่ๆ โรนัลด์ แลงแอกเคอร์ (Langacker, 1987) เรียกโครงสร้างความรู้ที่ประกอบด้วยมโนทัศน์ต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องและยึดโยงกันอยู่ในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษาว่า *domain* 'แวดวงมโนทัศน์' อุงเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 47-48) เรียกประสบการณ์หนึ่งที่มนุษย์เก็บสะสมไว้ในสมองว่า *cognitive model* 'แบบจำลองปริชาน' อุงเกอร์และชมิทกล่าวว่าแบบจำลองปริชานไม่ได้อยู่ลอยๆในความคิด แต่ยึดโยงกับแบบจำลองปริชานอื่นๆที่เกี่ยวข้องในลักษณะเสมือนเครือข่าย (network) ที่อยู่ภายในระบบปริชานของมนุษย์ อุงเกอร์และชมิทยกตัวอย่างแบบจำลองปริชาน ON THE BEACH 'บริเวณชายหาด' โดยอธิบายให้เห็นถึงโครงสร้างความรู้อื่นๆที่เกี่ยวข้องและยึดโยงเข้ากับประสบการณ์บริเวณชายหาด ได้แก่กิจกรรมต่างๆบริเวณชายหาด อาทิ การว่ายน้ำ การอาบแดด การเล่นทราย การปิกนิก ฯลฯ ซึ่งในแต่ละกิจกรรมก็ล้วนมีสิ่งต่างๆมากมายเข้ามาสัมพันธ์ร่วมด้วยเสมอ แบบจำลองปริชาน ON THE BEACH 'บริเวณชายหาด' จึงมีลักษณะเหมือนเครือข่ายที่ซับซ้อนภายในสมอง ต่อไปนี้คือรูปแบบแบบจำลองปริชาน ON THE BEACH 'บริเวณชายหาด' ที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากงานของ อุงเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 48)

ภาพ 2.1 รูปแทนแบบจำลองปริخان ON THE BEACH 'บริเวณชายหาด'

วิลเลียม ครอฟ และ แอลัน ครูส (Croft and Cruse, 2004 : 30) กล่าวว่าคำที่คำมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้ใช้งานนึกถึงความรู้หรือประสบการณ์ทางโลกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำดังกล่าว ทำให้คำหนึ่งคำมีความหมายเข้ามาเกาะเกี่ยวได้มากมาย (cluster of meanings) อันเป็นที่มาของปรากฏการณ์การมีหลายความหมาย (polysemy) ของคำ

โคเว็คเซส (Kövecses, 2002 : 213) ให้คำจำกัดความคำหลายความหมายว่าหมายถึงคำที่มีความหมายมากกว่า 1 ความหมายขึ้นไปและความหมายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง การมีหลายความหมายของคำเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่ได้รับความสนใจจากนักอรรถศาสตร์ปริخانเป็นอย่างยิ่ง ในการศึกษาการมีหลายความหมายของคำนั้น อรรถศาสตร์ปริخانได้รับเอาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดประเภท (categorization) ของสิ่งต่างๆในโลกของนักปรัชญาชื่อ ลุดวิก วิตเกินสไตน์ (Wittgenstein, 1978) และนักจิตวิทยา

ชื่อ อีลินอร์ รอส (Rosch, 1978) เข้ามาใช้ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การมีหลายความหมายของคำ

วิตเกินสไตน์ (Wittgenstein, 1978 อ้างถึงใน Taylor, 1995 : 38-39) ศึกษากีฬาชนิดต่างๆที่อยู่ภายในประเภท GAME อาทิ หมากรูก การเล่นเกม กีฬาที่ใช้ลูกบอลเป็นอุปกรณ์การเล่น ฯลฯ วิตเกินสไตน์พยายามวิเคราะห์หาองค์ประกอบทางความหมายที่กีฬาแต่ละชนิดควรมีอยู่ร่วมกันในฐานะที่เป็นสมาชิกที่อยู่ในประเภทเดียวกัน แต่สิ่งที่พบคือกีฬาแต่ละชนิดมีองค์ประกอบทางความหมายทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน เช่น องค์ประกอบทางความหมาย [การแข่งขัน] พบว่ามีอยู่เฉพาะในกีฬาบางชนิดเช่น ฟุตบอล บาสเก็ตบอล เทนนิส ฯลฯ แต่ในกีฬาบางชนิดกลับไม่พบองค์ประกอบทางความหมาย [การแข่งขัน] แต่อย่างใด เช่นการที่เด็กโยนบอลกระแทกผนังแล้วคอยรับบอลที่ด้งกลับมาจัดเป็นการเล่นกีฬาที่ไม่หวังผลแพ้ชนะแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังพบว่ากีฬาบางชนิดต้องอาศัยทักษะความชำนาญ ในขณะที่กีฬาอีกชนิดต้องอาศัยโชคช่วย เป็นต้น วิตเกินสไตน์เรียกความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในระหว่างสมาชิกที่ยึดโยงกันอยู่ในประเภทเดียวกัน ซึ่งแต่ละสมาชิกมีองค์ประกอบทางความหมายบางประการเหมือนกันหรือไขว้ข้ามกันไปมาว่าเป็นความสัมพันธ์แบบสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน (family resemblance) กล่าวคือพี่น้องท้องเดียวกันไม่จำเป็นต้องมีลักษณะเหมือนกันทุกประการ ทั้งคู่อาจจะมีสีของตาเหมือนกันแต่ต่างที่สีผิวก็ได้ คนหนึ่งอาจจะรับเอาลักษณะบางอย่างมาจากแม่ ในขณะที่อีกคนหนึ่งรับเอาลักษณะบางอย่างมาจากพ่อ ซึ่งส่งผลให้พี่น้องทั้งสองไม่มีส่วนที่เหมือนกันเลยก็ได้ เป็นต้น

รอส (Rosch, 1978 อ้างถึงใน Ungerer and Schmid, 1996) ทำการทดลองเกี่ยวกับการจัดประเภทของสิ่งต่างๆ อาทิ สี รูปทรง สัตว์และสิ่งของประเภทต่างๆ ฯลฯ ผลการทดลองแต่ละครั้งได้ข้อสรุปตรงกันว่ามนุษย์จัดประเภทสิ่งต่างๆโดยอ้างอิงกับสมาชิกที่เป็นต้นแบบ (prototype) สมาชิกต้นแบบหมายถึงสมาชิกที่ดีที่สุดของประเภท เนื่องจากมีคุณลักษณะเด่นของประเภทอยู่ครบถ้วนจนเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของประเภท ต้นแบบคือรูปแทนทางความคิดที่ถือได้ว่าเป็นจุดอ้างอิงในทางปริชานในกระบวนการจัดประเภทของมนุษย์ ในการที่จะพิจารณาตัดสินว่าสิ่งใดควรจัดอยู่ในประเภทใด สิ่งนั้นๆจะต้องถูกนำมาเปรียบเทียบกับต้นแบบในแต่ละประเภทเสมอ สมาชิกต่างๆที่อยู่ภายในประเภทเดียวกันย่อมมีความคล้ายคลึงกับต้นแบบมากน้อยแตกต่างกัน ในขณะที่ต้นแบบเป็นสมาชิกที่ดีที่สุดของประเภท สมาชิกที่ใกล้เคียงกับต้นแบบถือได้ว่าเป็นสมาชิกที่ดีของประเภท สมาชิกที่แตกต่างกับต้นแบบมากก็ถือได้ว่าเป็นสมาชิกที่เลวหรือสมาชิกชายขอบของประเภท กล่าวได้ว่าสมาชิกที่เป็นต้นแบบของประเภทจะต้องมี

คุณลักษณะของความเป็นต้นแบบครบถ้วนมากกว่าสมาชิกอื่นๆในประเภท สมาชิกที่ดีย่อมมีคุณลักษณะหลายประการเหมือนกับต้นแบบ แต่มีไม่ครบถ้วนเหมือนต้นแบบ ในขณะที่สมาชิกชายชอบมีคุณลักษณะร่วมกับต้นแบบนี้ น้อยมาก เช่น จากการทดลอง รอพบว่าสมาชิกที่ดีที่สุดของสัตว์ประเภท BIRD 'นก' ได้แก่นกตัวเล็กๆที่ชื่อ *robin* เพราะมีคุณลักษณะเด่นของความเป็นนกอยู่ครบถ้วน 10 ประการได้แก่ มีขน มีขา 2 ขา ขาผอมบางและสั้น มีปีก มีหางสั้นๆ ออกมีสีแดง มีจะงอยปาก ออกลูกเป็นไข่ บินได้ ส่งเสียงได้ มีขนาดเล็กและตัวเบา นก *robin* จึงจัดเป็นสมาชิกต้นแบบของสัตว์ประเภทนก ในขณะที่นกกระจอกเทศขาดคุณลักษณะของความเป็นนกหลายประการ เช่น บินไม่ได้ และมีขนาดใหญ่ แต่ก็ยังจัดอยู่ในประเภทของนกเนื่องจากยังคงมีคุณลักษณะบางประการที่บ่งบอกความเป็นนกอยู่ได้แก่ ออกลูกเป็นไข่ มีขา 2 ขา มีขน และมีปากเป็นจะงอย การที่นกกระจอกเทศมีคุณลักษณะของความเป็นนกไม่ครบทั้ง 10 ประการ เราจึงถือว่านกกระจอกเป็นสมาชิกชายชอบของสัตว์ประเภท BIRD 'นก'

กล่าวได้ว่าสมาชิกที่เป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของประเภทจะต้องมีคุณลักษณะของความเป็นต้นแบบครบถ้วน สมาชิกที่ใกล้เคียงกับต้นแบบคือสมาชิกที่มีคุณลักษณะของความเป็นต้นแบบขาดหายไป (missing attribute) บางส่วน สมาชิกที่มีคุณลักษณะของความเป็นต้นแบบขาดไปมากแต่ก็ยังถือเป็นสมาชิกของประเภท เนื่องจากยังคงมีคุณลักษณะบางประการที่บ่งบอกความเป็นสมาชิกของประเภทคงเหลืออยู่ สมาชิกที่มีคุณลักษณะร่วมน้อยก็จะถือเป็นสมาชิกชายชอบของประเภทนั้นๆ การที่สมาชิกของประเภทมีคุณลักษณะความเป็นต้นแบบมากน้อยต่างกัน ทำให้ประเภทมีขอบเขตพร่าเลือนไม่ชัดเจน (fuzzy boundary)

นอกจากสมาชิกของประเภทจะมีความเป็นต้นแบบของประเภทแตกต่างกันเนื่องจากมีคุณลักษณะของความเป็นต้นแบบมากน้อยไม่เท่ากันแล้ว ความแตกต่างระหว่างสมาชิกของประเภทยังอาจเกิดจากการมีคุณลักษณะที่เบี่ยงเบน (deviant attribute) ไปจากความเป็นต้นแบบ ความเบี่ยงเบนดังกล่าวเกี่ยวข้องกับมิติ (dimension) เช่น ความกว้าง-แคบ ความสูง-ต่ำ ความตื้น-ลึก ความหนา-บาง เป็นต้น และสิ่งที่เข้ามาเหนี่ยวนำให้สมาชิกมีคุณลักษณะที่เบี่ยงเบนไปจากต้นแบบก็คือบริบทที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาต้นแบบของภาษาประเภทด้วย และภาษาที่มีลักษณะคล้ายด้วยของวิลเลียม ลาบอฟ (Labov, 1973 อ้างถึงใน Ungerer and Schmid, 1996: 30-31) ลาบอฟพบว่ารูปทรงของถ้วยจะแปรเปลี่ยนไปตามสิ่งที่บรรจุอยู่ในถ้วย เช่น ถ้วยกาแฟจะมีปากแคบกว่าถ้วยใส่ชุป แจกันจะมีความสูงกว่าแก้วน้ำ เป็นต้น

อุงเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 43-45) ยกตัวอย่างต้นแบบของสมาชิกภายในประเภท *dog* 'สุนัข' ที่แปรเปลี่ยนไปตามบริบท (context-dependence) เช่น ระหว่าง สุนัขที่อยู่ในวงแขนของหญิงสาวแสนสวย กับ สุนัขตัวรวจ ภาพสุนัขที่ผุดขึ้นมาในความคิดของเราย่อมแตกต่างกัน กล่าวคือภาพสุนัขของหญิงสาวน่าจะเป็นสุนัขตัวเล็ก ๆ ประเภท พุดเดิลทอย ในขณะที่ภาพสุนัขของตำรวจได้แก่สุนัขตัวใหญ่ประเภทสุนัขอัลเซเชียน อุงเกอร์และชมิทเห็นว่าต้นแบบของประเภทไม่คงที่ (fixed reference point) อย่างที่หลายคนเข้าใจ แต่ความเป็นต้นแบบมักจะแปรเปลี่ยนไปได้เสมอตามบริบทหรือตามสถานการณ์

เลคอฟ (Lakoff, 1987 :18,153-154) นำแนวคิดเรื่องการจัดประเภทโดยที่สมาชิกของประเภทมีความสัมพันธ์ต่อกันแบบเดียวกับสมาชิกที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันของวิตเกินสไตน์ และแนวคิดทฤษฎีต้นแบบของรอสมาใช้อธิบายการมีหลายความหมายของคำโดยการจัดให้ความหมายต่างๆของคำยึดโยงกันอยู่ภายในประเภทของคำ กล่าวคือความหมายแต่ละความหมายของคำจัดเป็นสมาชิกของประเภทคำ ความหมายบางความหมายมีคุณสมบัติทางความหมายบางประการคล้ายคลึงกัน ในขณะที่บางความหมายมีคุณสมบัติทางความหมายส่วนหนึ่งแตกต่างกัน เราจึงไม่พบคุณสมบัติทางความหมายที่ทุกความหมายมีร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากความหมายบางความหมายอาจมีคุณสมบัติบางประการร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน (similar sense) ในขณะที่ความหมายบางความหมายไม่มีคุณสมบัติใดๆร่วมกัน แต่ถูกโยงให้เข้ามามีความสัมพันธ์ต่อกัน (related sense) ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง และในจำนวนความหมายทั้งหมดของคำ จะมีอยู่หนึ่งความหมายที่เป็นความหมายที่เด่นที่สุดซึ่งเรียกว่าความหมายพื้นฐาน (basic sense) ของคำ

อุงเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996:39) อธิบายคุณสมบัติของความหมายพื้นฐานของคำเอาไว้ว่า ความหมายพื้นฐานได้แก่ความหมายที่เด่นที่สุดในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษา (conceptual salience) กล่าวคือเป็นความหมายที่ผู้ใช้ภาษาเรียนรู้และจดจำได้ก่อนเป็นลำดับแรกสุดเมื่อเทียบกับความหมายอื่นๆของคำ และเป็นความหมายที่ผู้ใช้ภาษานึกถึงได้ก่อนเสมอในเวลาทีพบคำดังกล่าวในประโยคหรือในเวลาที่ต้องสร้างประโยคที่ประกอบด้วยคำดังกล่าว นอกจากนี้ ครูส (Cruse, 2000 : 52) ยังเพิ่มเติมคุณสมบัติของความหมายพื้นฐานของคำว่าเป็นความหมายที่มีความเป็นรูปธรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประสบการณ์ทางกายของมนุษย์ การเกิดขึ้นบ่อยครั้งและความชัดเจนของประสบการณ์ทางกายทำให้การรับรู้ดังกล่าวหยั่งรากลึกในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษาในที่สุด

วิเวียน เอฟแวนส์ (Evans, 2003 : 92) เรียกความหมายพื้นฐานของคำที่เป็นความหมายตั้งต้นในกระบวนการขยายความหมายของคำว่า "sanctioning sense" โดยอธิบายว่าเป็นความหมายที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในการใช้ภาษาในปัจจุบัน ซึ่งผู้ใช้ภาษารู้สึกได้โดยสัญชาตญาณว่าเป็นความหมายที่ถือเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของคำ เอฟแวนส์ (2003 : 97-98) ได้นำเสนอเกณฑ์ทางภาษาที่มีความเป็นวัตถุวิสัย (objective) เพื่อใช้ในการพิจารณาความหมายพื้นฐานของคำดังนี้

1. ในแง่ของการศึกษาภาษาเชิงประวัติ ความหมายพื้นฐานจะต้องเป็นความหมายแรกสุดของคำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำจากอดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่าความหมายพื้นฐานของคำก็คือความหมายดั้งเดิมของคำนั่นเอง
2. ในแง่ของประสบการณ์ ความหมายพื้นฐานจะต้องเป็นความหมายที่สอดคล้องกับประสบการณ์ทางกายภาพ กล่าวคือความหมายพื้นฐานเป็นความหมายที่มีความเป็นรูปธรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประสบการณ์ทางกายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

2.1.2 การขยายความหมายด้วยอุปลักษณ์และนามนัย

ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน กระบวนการทางปริชาน (cognitive process) ของผู้ใช้ภาษามีบทบาทสำคัญที่ทำให้คำๆหนึ่งมีหลายความหมาย เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่นักอรรถศาสตร์ปริชานว่าอุปลักษณ์และนามนัยคือกระบวนการทางปริชานที่ทำให้คำเกิดการขยายความหมายออกไปได้มากมาย โชลแธ็น โคเว็คเซส (Kövecses, 2002 : 216) เห็นว่าการขยายความหมายของคำส่วนใหญ่มีที่มาจากกระบวนการทางปริชานแบบอุปลักษณ์และนามนัยเป็นหลัก อุปลักษณ์และนามนัยช่วยเพิ่มเติมความหมายให้กับคำในลักษณะของการเชื่อมโยงความหมายต่างๆของคำให้เข้ามามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อุปลักษณ์และนามนัยเป็นกระบวนการทางปริชานที่มีลักษณะแตกต่างกันพอสรุปได้ดังนี้

2.1.2.1 อุปลักษณ์

ที่ผ่านมาในอดีต การศึกษาอุปลักษณ์ (metaphor) จำกัดอยู่เฉพาะในแวดวงวรรณกรรม โดยเป็นรูปภาพาษาที่แสดงความเปรียบในเชิงอุปมาอุปไมยในงานประพันธ์ การใช้อุปลักษณ์แสดง

ถึงความสามารถของผู้ประพันธ์ในการสร้างความมดงามให้กับภาษา ต่อมาในปีค.ศ.1980 จอร์จ เลคอฟ และ มาร์ค จอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ได้เขียนหนังสือเพื่อนำเสนอ มุมมองใหม่เกี่ยวกับอุปลักษณ์ หนังสือเล่มดังกล่าวมีชื่อว่า "Metaphors We Live By" กล่าวได้ว่าทั้งคู่เป็นผู้ที่บุกเบิกแนวคิดในการศึกษาอุปลักษณ์ในแง่ของปรากฏการณ์ทางภาษาที่สะท้อนระบบวิถีคิดของผู้ใช้ภาษา สำหรับเลคอฟและจอห์นสันแล้ว อุปลักษณ์ไม่ได้จำกัดตัวเองอยู่แต่ในแวดวงวรรณกรรมเท่านั้น แต่เราสามารถพบอุปลักษณ์ได้ทั่วไปในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน เพราะอุปลักษณ์ไม่ใช่เรื่องของทางเลือกใช้คำแต่เพียงอย่างเดียว แต่อุปลักษณ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการทางความคิดและการใช้เหตุผลของมนุษย์ การใช้รูปภาพแสดงอุปลักษณ์เป็นผลมาจากการที่ผู้ใช้ภาษาพยายามอธิบายหรือทำความเข้าใจประสบการณ์หรือมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมโดยอาศัยประสบการณ์อีกประสบการณ์หนึ่งหรือมโนทัศน์อีกมโนทัศน์หนึ่งที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่ามาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบ อุปลักษณ์จึงมีลักษณะเป็นการเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน (cross-domain mapping) และการเทียบโยงดังกล่าวเกิดขึ้นภายในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษา

เลคอฟ (Lakoff, 1987 : 276) เรียกแวดวงมโนทัศน์ที่ถูกนำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบว่า "แวดวงมโนทัศน์ต้นเค้า" (source domain) และเรียกแวดวงมโนทัศน์ที่ต้องการอธิบายหรือทำความเข้าใจว่า "แวดวงมโนทัศน์เป้าหมาย" (target domain) การเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ด้วยอุปลักษณ์เกิดขึ้นจากการที่ผู้ใช้ภาษารับรู้ได้ถึงความคล้ายคลึงหรือความสอดคล้อง (correspondence) ในระหว่างแวดวงมโนทัศน์ทั้งสอง ในกรณีนี้ประสบการณ์ทางกายหรือประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายหรือทำความเข้าใจประสบการณ์ที่มีความเป็นนามธรรมกว่า นอกจากนี้การเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์อาจเกิดขึ้นจากการที่ผู้ใช้ภาษารับรู้ได้ถึงสหสัมพันธ์ (correlation) ที่มีต่อกันในระหว่างแวดวงมโนทัศน์ทั้งสอง โดยที่ประสบการณ์ทั้งสองมักจะเกิดขึ้นร่วมกันเสมอจนกระทั่งผู้ใช้ภาษารับรู้ได้ถึงความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันอยู่ในระหว่างประสบการณ์ทั้งสองอย่างที่เราเรียกว่าเป็นการรับรู้ที่หยั่งรากลึกในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษาเลยทีเดียว

การเทียบโยงความสอดคล้องข้ามแวดวงมโนทัศน์มี 2 แบบ แบบแรกมีลักษณะเป็นการเทียบโยงในระดับโครงสร้าง กล่าวคือองค์ประกอบทั้งหมดภายในแวดวงต้นเค้าถูกนำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อเทียบโยงไปยังโครงสร้างภายในของแวดวงเป้าหมาย เลคอฟ (Lakoff, 1992) ยกตัวอย่างอุปลักษณ์ ความรักคือการเดินทาง (LOVE IS A JOURNEY) ที่ผู้ใช้ภาษารับรู้ถึง

ความสอดคล้องในระดับโครงสร้างระหว่างแวดวงมโนทัศน์การเดินทางและแวดวงมโนทัศน์ความรักดังนี้

แวดวงมโนทัศน์ต้นเค้า การเดินทาง		แวดวงมโนทัศน์ ความรัก
เพื่อนร่วมทาง	→	คู่รัก
จุดหมายปลายทาง	→	เป้าหมายชีวิตคู่
ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง	→	สัมพันธภาพระหว่างคู่รัก
อุปสรรคในการเดินทาง	→	อุปสรรคความรัก

ตาราง 2.2 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของอุปลักษณ์
ความรักคือการเดินทาง

เลคอฟยกตัวอย่างรูปภาพแสดงอุปลักษณ์ ความรักคือการเดินทาง ที่พบในภาษาอังกฤษเช่น

- (1) Our relationship has hit a dead-end street.
- (2) We're at a crossroads.

ในประโยค (1) และ (2) ผู้พูดกล่าวถึงความรักของตนกับคู่รักว่ามีปัญหาเหมือนกับคนสองคนที่นั่งรถมาด้วยกันและเดินทางมาถึงทางตันซึ่งไม่สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ หรือขับมาถึงทางแยกซึ่งต้องตัดสินใจว่าจะเลือกเดินทางไปทางใด

การเทียบโยงความสอดคล้องข้ามแวดวงมโนทัศน์แบบที่สองมีลักษณะเป็นการเทียบโยงความสอดคล้องเฉพาะองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งระหว่างแวดวงต้นเค้าและแวดวงเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น

(3) John is a pig.

ในประโยค (3) สัตว์ประเภทหมูถูกนำมาใช้เพื่อเปรียบเทียบกับคน รูปภาษาแสดงอุปลักษณะในกรณีนี้เป็นการนำสัตว์ชนิดหนึ่งมาเปรียบเทียบกับคน ซึ่งคนและสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ต่างแวดวงมโนทัศน์กันจนแทบจะไม่เห็นความสอดคล้องใดๆระหว่างกัน การเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ระหว่างคนและสัตว์ในประโยคนี้เป็นการนำเอาเฉพาะคุณลักษณะเด่นของสัตว์ประเภทหมูซึ่งได้แก่ความสกปรกเข้ามาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อเทียบโยงไปยังคุณลักษณะของชายที่ชื่อจอห์น เพื่อบ่งบอกให้รู้ว่าจอห์นเป็นคนสกปรก

การเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ด้วยอุปลักษณะอาจมีที่มาจากการรับรู้ถึงสหสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ โคเว็กเซส (Kövecses, 2002 : 69) กล่าวว่าสหสัมพันธ์ไม่ใช่ความคล้ายคลึง เมื่อใดก็ตามที่เหตุการณ์ ก เกิดควบคู่กับเหตุการณ์ ข ทุกครั้งหรือบ่อยครั้ง เหตุการณ์ ก และเหตุการณ์ ข ถือเป็นเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ที่มีสหสัมพันธ์ต่อกันตามประสบการณ์การรับรู้ของมนุษย์ เลคอฟ (Lakoff, 1992) กล่าวว่าอุปลักษณะชนิดนี้มีฐานมาจากประสบการณ์การรับรู้ที่หยั่งรากลึกในระบบปริซันของมนุษย์ เลคอฟยกตัวอย่างอุปลักษณะปริมาณมากคือระดับที่เพิ่มสูงขึ้น และ ปริมาณน้อยคือระดับที่ลดต่ำลง (MORE IS UP และ LESS IS DOWN) เพื่ออธิบายการเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ที่มีที่มาจากการที่ผู้ใช้ภาษารับรู้ถึงสหสัมพันธ์ในระหว่างเหตุการณ์ทั้งสอง จากอุปลักษณะดังกล่าวแวดวงมโนทัศน์ต้นเค้าที่ถูกใช้เป็นแบบเปรียบเทียบได้แก่แวดวงมโนทัศน์ปริภูมิ (space) ที่แสดงระดับความสูงต่ำในแนวตั้ง สำหรับแวดวงมโนทัศน์เป้าหมายที่ต้องการสื่อถึงได้แก่แวดวงมโนทัศน์ปริมาณ (quantity) จะเห็นได้ว่าแวดวงมโนทัศน์ทั้งสองมีความแตกต่างกัน แต่การเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ทั้งสองมีที่มาจากประสบการณ์หลายอย่างในชีวิตประจำวันที่เราประสบพบเจอทำให้เรารับรู้ถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในระหว่างแวดวงมโนทัศน์ทั้งสอง เช่นเมื่อใดก็ตามที่เรานำของเหลวหรือน้ำใส่ลงไปในแก้ว ระดับของน้ำที่อยู่ในแก้วก็จะสูงขึ้น ยิ่งเราใส่น้ำลงไปในแก้วมากเท่าไร ระดับน้ำในแก้วก็จะยิ่งสูงขึ้นตามไปด้วย สิ่งนี้ทำให้เราเห็นถึงสหสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างปริมาณของน้ำที่มากขึ้นที่ส่งผลให้ระดับของน้ำเพิ่มสูงขึ้น เมื่อเราเทน้ำบางส่วนออกจากแก้ว ระดับน้ำในแก้วก็จะลดลงตามไปด้วย สิ่งนี้แสดงถึงสหสัมพันธ์ระหว่างน้ำที่มีปริมาณน้อยลงกับระดับของน้ำที่ลดต่ำลง การมีประสบการณ์ทางกายภาพของการเกิดร่วมกันระหว่างของ 2 สิ่งที่สามารถรับรู้ได้ด้วยตาซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งในชีวิตประจำวันเช่นนี้เองที่ทำให้การบ่งบอกระดับสูงต่ำถูกนำมาใช้เทียบโยงไปยังปริมาณของสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีมากน้อยเพียงใด แม้ว่า

สิ่งดังกล่าวจะเป็นสิ่งนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสรับรู้ได้ด้วยตาก็ตาม เลคอฟกต์ตัวอย่างรูป
ภาษาแสดงอุปลักษณ์ ปริมาณมากคือระดับที่เพิ่มสูงขึ้น และ ปริมาณน้อยคือระดับ
ที่ลดต่ำลง ที่พบในภาษาอังกฤษดังนี้

(4) Unemployment is up.

(5) Exports are down.

สิ่งที่ผู้พูดกล่าวถึงในประโยค (4) และ (5) ได้แก่อัตราการว่างงานและอัตราการส่งออกตามลำดับ
จะเห็นได้ว่าสิ่งที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นสิ่งนามธรรมซึ่งไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยตาโดยตรงว่ามีปริมาณ
มากน้อยเพียงใด แต่ผู้ใช้ภาษาอาศัยความรู้เรื่องระดับสูงต่ำที่สัมพันธ์กับปริมาณสิ่งของมาเทียบ
โยง ทำให้สามารถระบุได้ว่าอัตราการว่างงานของคนมีปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้น (ประโยค (4)) และ
อัตราการส่งออกมีปริมาณลดลง (ประโยค (5))

ในการวิเคราะห์ความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทยทั้ง 3 คำ ได้แก่
คำกริยา มอง ดู และ เห็น ในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าอุปลักษณ์มีบทบาทสำคัญในกระบวนการขยาย
ความหมายของคำกริยาทั้ง 3 คำ เนื่องจากความหมายที่ขยายมาจากคำกริยาทั้ง 3 คำส่วนใหญ่
ได้แก่ความหมายที่เกี่ยวข้องกับแง่มุมต่างๆของปริชานหรือกระบวนการทางความคิดทั้งสิ้น
ปริชานหรือกระบวนการทางความคิดเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายในซึ่งมีความเป็นนามธรรม
และยากแก่การเข้าถึง การรับรู้ด้วยตาซึ่งเป็นประสบการณ์ทางกายที่มีความเป็นรูปธรรมจึงถูก
นำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบในเชิงอุปลักษณ์เพื่อเทียบโยงไปยังกระบวนการทางปริชานซึ่งเป็นกลไก
การตอบสนองที่อยู่เบื้องหลังประสบการณ์การรับรู้ด้วยตา ในบทต่อไปผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่า
การเทียบโยงข้ามแควดวงมโนทัศน์ระหว่างการรับรู้ด้วยตาและปริชานที่เกิดขึ้นในคำกริยาแสดง
การรับรู้ด้วยตาในภาษาไทยมีลักษณะเป็นการเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้าง

2.1.2.2 นามนัย

นามนัย (metonymy) เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาอีกรูปแบบหนึ่งที่สะท้อนระบบปริชาน
ของผู้ใช้ภาษา จอห์น อาร์ เทย์เลอร์ (Taylor, 1995 : 122) กล่าวว่านามนัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง

หย่อนไปกว่าอุปลักษณะในแง่ของการเป็นกระบวนการทางปริชาณที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต่างๆของคำ

เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980 : 35-39) กล่าวถึงนามนัยเอาไว้ 1 บทในหนังสือ "Metaphors We Live By" เลคอฟและจอห์นสันกล่าวว่านามนัยเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาอีกรูปแบบหนึ่งที่สะท้อนระบบปริชาณของผู้ใช้ภาษา โดยการที่ผู้ใช้ภาษากล่าวถึงสิ่งหนึ่งเพื่ออ้างอิงไปยังอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและอยู่ภายในแวดวงมโนทัศน์เดียวกัน เลคอฟและจอห์นสันยกตัวอย่างรูปภาษาแสดงนามนัยที่พบในภาษาอังกฤษดังนี้

(6) The ham sandwich is waiting for his check.

ผู้ที่พูดประโยค (6) เป็นพนักงานเสิร์ฟของร้านอาหารแห่งหนึ่ง ผู้พูดใช้คำว่า *ham sandwich* ซึ่งได้แก่อาหารประเภทหนึ่งเพื่ออ้างอิงไปยังลูกค้าคนที่สั่งอาหารดังกล่าวรับประทาน

ต่อมาภายหลัง เลคอฟ (Lakoff, 1987 : 77-80) ได้กล่าวถึงบทบาทของนามนัยในแง่ของการเป็นต้นแบบ (prototype) ที่เด่นที่สุดของประเภทที่ถูกดึงมาใช้เป็นตัวแทนเพื่ออ้างอิงไปยังสมาชิกทั้งหมดภายในประเภานั้นๆ ความเด่นของสมาชิกต้นแบบทำให้ผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าถึงประเภทดังกล่าวได้โดยง่าย เลคอฟยกตัวอย่างประเภท MOTHER 'แม่' เพื่อมาอธิบายปรากฏการณ์ข้างต้น กล่าวคือในวัฒนธรรมตะวันตกนั้น *housewife-mother* 'แม่ที่อยู่บ้านเลี้ยงลูก' ถือเป็นต้นแบบที่เด่นที่สุดในประเภท MOTHER แม่ที่อยู่บ้านเลี้ยงลูกจึงถูกนำมาใช้เพื่ออ้างอิงไปยังแม่ทุกรูปแบบ แม้ว่าแม่ที่กล่าวถึงจะทำงานนอกบ้านและไม่ได้อยู่บ้านเลี้ยงลูกด้วยตนเองก็ตาม แนวคิดของเลคอฟสอดคล้องกับแนวคิดของแลงแอกเคอร์ (Langacker, 1999 : 199) ที่กล่าวว่านามนัยคือปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการนำสิ่งๆหนึ่งที่เด่นกว่าและเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ง่ายกว่ามาใช้เป็นจุดอ้างอิง (referent point) เพื่อเข้าถึงอีกสิ่งหนึ่งที่เด่นหรือสำคัญน้อยกว่าได้โดยอัตโนมัติ

รูอิซ เดอ เมนโดซา อิบาเนซ และโอบาล คัมโป (Ruiz de Mendoza Ibáñez and Ojal Campos, 2002 : 59) เห็นว่าการที่ผู้ใช้ภาษาเลือกใช้สิ่งๆหนึ่งเป็นตัวแทนเพื่ออ้างอิงไปยังสมาชิกทั้งหมดภายในประเภทเดียวกันด้วยนามนัยอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่ใช้ภาษาไม่ต้องการระบุเป้าหมายเจาะจงลงไป หรือไม่สามารถเจาะจงเป้าหมายที่แน่นอนได้ ผู้ใช้ภาษาจึงเลือกที่จะ

กล่าวถึงเฉพาะสมาชิกที่เด่นที่สุดของประเภทเพื่อสะดวกในการอ้างอิงให้ครอบคลุมไปยังสมาชิกอื่นๆภายในประเภทรุ่นๆแทน

จะเห็นได้ว่าในระยะแรกนามนัยถูกจัดให้อยู่ในประเภทของการใช้ภาษาในลักษณะการอ้างอิงเป็นหลัก จนกระทั่งในตอนปลาย ค.ศ. 1990 นักอรรถศาสตร์ปริชานเริ่มให้ความสนใจศึกษานามนัยเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากงานวิจัยและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับนามนัยที่เผยแพร่ออกมามากมายในช่วงเวลาดังกล่าว จากการศึกษาทำให้พบว่านามนัยมีบทบาทสำคัญในกระบวนการขยายความหมายของคำไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าอุปลักษณ์ นักอรรถศาสตร์ปริชานหลายคนถึงกับกล่าวว่านามนัยเป็นฐานที่นำไปสู่การเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ด้วยอุปลักษณ์ (Taylor, 1995 : 139 ; Goatly, 1997 : 57 ; Ruiz de Mendoza Ibáñez and Otal Campo, 2002 : 9 ; Barcelona, 2003 : 232) ในช่วงนี้เองที่คำนิยามของนามนัยได้รับการปรับปรุงใหม่ อาทิ

กุนเธอร์ แรดเด็นและโซลแธ็น โคเว็คเซส (Radden and Kövecses, 1999 : 21) กล่าวว่านามนัยคือกระบวนการทางปริชานที่สิ่งๆหนึ่งช่วยกระตุ้นความคิด (mental access) ให้นึกถึงอีกสิ่งหนึ่งซึ่งอยู่ภายในแวดวงมโนทัศน์เดียวกัน

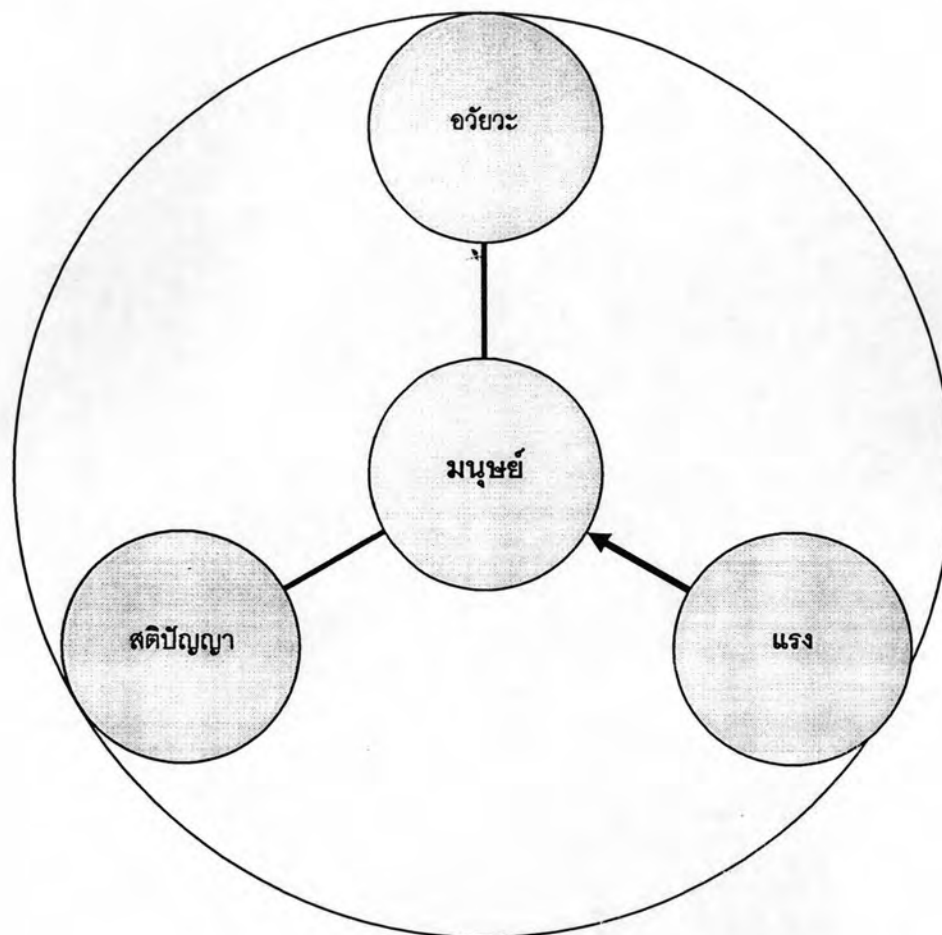
เคลาส์-อูเว แพนเธอร์และกุนเธอร์ แรดเด็น (Panther and Radden, 1999 : 13) ตลอดจน อันโตนิโอ บาร์เซโลนา (Barcelona, 2003 : 237) เห็นตรงกันว่านามนัยคือการใช้ภาษาในเชิงวัจนปฏิบัติในรูปของการตีความภาษาโดยอาศัยรูปภาษาที่มีความหมายซึ่งบ่งเป็นนัย (implicature) ซึ่งรู้กันดีในระหว่างผู้ร่วมสนทนา การสื่อความในการสนทนาจึงมีความกระชับและสะดวกรวดเร็วโดยไม่ต้องเสียเวลาในการกล่าวขยายความออกไปให้มากมาย กล่าวคือนามนัยคือการใช้ภาษาที่ใช้คำจำนวนน้อยแต่สื่อความได้กว้างขวาง

ครอฟท์และครุส (Croft and Cruse, 2004 : 216) กล่าวว่านามนัยคือการใช้รูปภาษาหนึ่งๆเพื่อกระตุ้น (evoke) ให้เกิดการตีความไปยังความหมายอีกความหมายหนึ่งซึ่งผู้ใช้ภาษาสามารถอนุมานได้จากรูปภาษานั้นๆโดยอัตโนมัติ ถึงแม้ว่าการตีความดังกล่าวจะฝ่าฝืนธรรมเนียมปฏิบัติในการใช้รูปภาษานั้นๆหรือไม่ก็ตาม กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือการอนุมานจะเกิดขึ้นได้เสมอไม่ว่าคำนั้นๆจะปรากฏในบริบทที่เหมาะสมหรือไม่ก็ตาม

โคเวกเซส (Kövecses, 2002 : 152) กล่าวว่า การอ้างอิงในแบบนามนัยไม่จำเป็นต้องเป็นการอ้างอิงประสบการณ์ทางกายภาพเท่านั้น นามนัยอาจจะเกิดจากการใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมอ้างอิงไปยังสิ่งที่เป็นนามธรรมในกรณีที่ทั้งสองสิ่งเกี่ยวข้องและยึดโยงกันอยู่อย่างแนบแน่นในระบบบริหารของผู้ใช้ภาษา เช่นการใช้คำว่า *the crown* 'มงกุฎ' เพื่ออ้างอิงไปยัง *the monarchy* 'ระบอบการปกครองแบบกษัตริย์' หรือการใช้คำว่า *the bullet* 'ลูกปืน' เพื่ออ้างอิงถึง 'การใช้กำลังบังคับ' เป็นต้น แม้แต่การใช้สิ่งนามธรรมเพื่ออ้างอิงไปยังสิ่งรูปธรรมที่เกี่ยวข้องก็ยังสามารถพบได้ในการใช้ภาษาแบบนามนัย ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างในภาษาไทยซึ่งมีการใช้คำว่า แรงงาน เพื่ออ้างอิงไปยัง 'คนงาน' เช่นตัวอย่างที่พบในประโยคต่อไปนี้

(7) โรงงานของเราต้องการแรงงานเพิ่ม

ในประโยค (7) ผู้ใช้ภาษากล่าวถึงคำว่า แรงงาน เพื่ออ้างอิงไปยังตัวบุคคลโดยมีจุดประสงค์เพื่อเน้นคุณสมบัติเฉพาะหรือประเภทของงานที่โรงงานต้องการเป็นสำคัญ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ "กำลังร่างกายของมนุษย์" กล่าวได้ว่านามนัยเอื้อให้ผู้ใช้ภาษาสามารถเลือกที่จะเน้นเฉพาะแง่มุมใดแง่มุมหนึ่งของสิ่งที่อ้างอิงได้ ในประโยคข้างต้นการอ้างอิงเกิดขึ้นภายในแวดวงมโนทัศน์เดียวกันซึ่งได้แก่แวดวงมโนทัศน์ มนุษย์ ภายในแวดวงมโนทัศน์ มนุษย์ ประกอบด้วยมโนทัศน์ย่อยๆ ที่ยึดโยงกันอยู่ เช่น อวัยวะภายนอกและภายในของมนุษย์ แรงหรือพลัง สติปัญญา ฯลฯ การใช้คำว่า แรงงาน ในประโยค (7) จึงเป็นการกล่าวถึงมโนทัศน์ย่อย แรงหรือพลัง เพื่ออ้างอิงไปยังแวดวงมโนทัศน์ มนุษย์ การอ้างอิงในลักษณะนี้เป็นการนำส่วนย่อยมาใช้เพื่ออ้างอิงไปยังส่วนใหญ่ (PART FOR WHOLE) ต่อไปนี้เป็นรูปแทนกระบวนการทางบริหารแบบนามนัยที่ใช้คำว่า แรง อ้างอิงไปยัง 'มนุษย์' ภายในแวดวงมโนทัศน์ มนุษย์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ภาพ 2.3 รูปแทนกระบวนการทางปริชานแบบนามนัย แรงอ้างถึงมนุษย์

โอลกา อีซาเบล ดีเอซ เวลาสโก (Díez Velasco, n.d.) เห็นว่าการอธิบายกระบวนการขยายความหมายแบบนามนัยว่ามีที่มาจากความสัมพันธ์ใกล้ชิด (contiguity) ระหว่างของ 2 สิ่งเป็นการอธิบายที่คลุมเครือ เวลาสโกจึงได้ทำการจำแนกรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างของ 2 สิ่งที่กระตุ้นหรือเชื้อให้เกิดการขยายความหมายของคำในแบบนามนัยออกเป็น 11 รูปแบบดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับสิ่งที่กระทำ (agentive relation) เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างรถกับคนที่ขับรถคันดังกล่าว (ประโยค (8)) หรือความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องดนตรีกับผู้ที่เล่นเครื่องดนตรีชิ้นดังกล่าว (ประโยค (9)) เป็นต้น

(8) The buses are on strike today.

(9) The sax got sick.

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างกับผลงานที่สร้างขึ้น (facitive relation) เช่น ผู้ประพันธ์กับผลงานการประพันธ์ (ประโยค (10)) หรือจิตรกรกับภาพเขียน (ประโยค (11)) เป็นต้น

(10) He always enjoys reading Shakespeare.

(11) He's got a Degas in his bedroom.

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับเครื่องมือหรือวิธีการที่ใช้ในการกระทำ (purposive relation) เช่น มือถือเป็นอวัยวะหลักในการช่วยเหลือคนอื่นโดยเฉพาะการช่วยทำความสะอาดห้อง *hand* 'มือ' ในประโยค (12) จึงขยายความหมายไปยัง *help* 'การช่วยเหลือ'

(12) You give me a hand to clear my room.

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เป็นสาเหตุและสิ่งที่เป็นผลที่ตามมา (causative relation) เช่น คำว่า *noise* 'เสียง' ในประโยค (13) เป็นผลที่ถูกนำมาใช้เพื่ออ้างอิงไปยังสาเหตุหรือที่มาของเสียงที่ได้ยินตอนดึก ซึ่งในบริบทนี้ได้แก่เสียงของขโมยที่พยายามจะจัดงะเข้ามาในบ้าน

(13) What is that noise?

5. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับสิ่งของดังกล่าว (processual relation) ความสัมพันธ์เช่นนี้ส่งผลให้คำเกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง เช่น ในประโยค (14) คำนาม *flower* 'ดอกไม้' กลายเป็นคำกริยาที่สื่อถึงกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นปลูกต้นไม้จนนำไปสู่การออกดอกในที่สุด

(14) This plant flowers between June and August.

6. ความสัมพันธ์ระหว่างของ 2 สิ่ง โดยที่สิ่งหนึ่งอยู่ภายใต้ความควบคุมของอีกสิ่งหนึ่ง (positioner relation) เช่น คำว่า *power* 'อำนาจ' ในประโยค (15) ถูกนำมาใช้เพื่ออ้างอิงไปยังบุคคลผู้เป็นเจ้าของอำนาจดังกล่าว

(15) Mrs Kennedy married power.

7. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของกับวัสดุที่ใช้ทำสิ่งของดังกล่าว (material relation) เช่น คำว่า *fur* 'ขนสัตว์' ในประโยค (16) ถูกนำมาใช้เพื่ออ้างถึงเครื่องนุ่งห่มที่ทำด้วยขนสัตว์ ซึ่งในบริบทนี้ได้แก่เสื้อคลุมที่ทำจากขนสัตว์

(16) At the cocktail party, there were women in furs and men in overcoats.

8. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของกับแหล่งผลิตหรือที่อยู่ของสิ่งดังกล่าว (locative relation) เช่น คำว่า *china* ในประโยค (17) หมายถึงเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตในประเทศจีน

(17) He loves fine china.

9. ความสัมพันธ์ระหว่างของ 2 สิ่งที่เป็นส่วนประกอบของกันและกัน (partitive relation) เช่น คำว่า *ear* 'หู' ในประโยค (18) อ้างถึงคน ซึ่งในบริบทนี้หมายถึงคนที่ชอบฟังคำนิทาเกี่ยวกับคนอื่น

(18) Suspicions quickly find ready ears.

10. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของและลักษณะหรือคุณสมบัติบางประการของสิ่งของดังกล่าว (attributive relation) เช่น นามวลี *the Stars and Stripes* 'ดาวและแถบสี' ในประโยค (19) เป็นลักษณะเด่นของธงชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา นามวลีข้างต้นจึงถูกนำมาใช้เพื่ออ้างถึงธงชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา

(19) They all kissed the Stars and Stripes before leaving.

11. ความสัมพันธ์ระหว่างจำกลุ่มกับสมาชิกในกลุ่ม (classifying relation) เช่น คำว่า *aspirin* 'ยาแอสไพริน' ในประโยค (20) เป็นยาแก้ปวดชนิดหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่ออ้างถึงประเภทของยาที่ใช้แก้ปวดโดยทั่วไป

(20) If you've got a headache, take some aspirin.

คروفท์และครุส (Croft and Cruse, 2004 : 217) จำแนกความสัมพันธ์ระหว่างของ 2 สิ่งที่ก่อให้เกิดการนำมาใช้ในแบบนามนัยออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกัน และกันเป็นเนื้อเดียวกัน (intrinsic association) และความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันอยู่ภายนอก (extrinsic association) สำหรับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างของ 2 สิ่งในแง่ที่เป็นส่วนหนึ่งของ กันและกันและหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกันที่เด่นๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ในลักษณะส่วนย่อย-ส่วน ใหญ่ (part-whole association) ความสัมพันธ์ในลักษณะส่วนใหญ่-ส่วนย่อย (whole-part association) ความสัมพันธ์ในลักษณะลูกกลุ่ม-จำกลุ่ม (individual-class association) และความสัมพันธ์ในลักษณะสิ่งของ-ลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งของ (entity-attribute association) เป็นต้น ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างของ 2 สิ่งที่ยึดโยงกันอยู่ภายนอกก็มีหลาย ลักษณะ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประพันธ์-ผลงาน สถานที่-ผู้อยู่อาศัย ลูกค้า-อาหารที่สั่ง รถ-คนขับ เป็นต้น

โคเว็กเซส (Kövecses, 2002 : 159) กล่าวว่าเราอาจมองได้ว่าอุปลักษณ์ที่ได้มาจากการ เทียบโยงสหสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ เช่นอุปลักษณ์ ปริมาณมากคือระดับที่ เพิ่มสูงขึ้น และ ปริมาณน้อยคือระดับที่ลดต่ำลง (MORE IS UP และ LESS IS DOWN) มีที่มาจาก การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแบบนามนัย กล่าวคือ เมื่อเราเห็นว่าลงในแก้ว เราได้นำเอาแวตวงมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน 2 แวตวง ซึ่งได้แก่แวตวงปริมาณและแวตวงปริภูมิใน แนวตั้งให้เข้ามารวมอยู่ด้วยกันภายในขอบข่ายแวตวงเดียวกัน เนื่องจากเหตุการณ์ทั้งสองเกิดขึ้น ร่วมกัน เมื่อปริมาณและปริภูมิในแนวตั้งสัมพันธ์แนบแน่นภายในแวตวงมโนทัศน์เดียวกัน ปริภูมิ ในแนวตั้งจึงถูกนำมาใช้เทียบโยงไปยังปริมาณด้วยนามนัย และสหสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่าง ปริมาณและปริภูมิในแนวตั้งจึงเอื้อให้เกิดการนำมาใช้ในกรณีที่ต้องการสื่อถึงปริมาณของสิ่งที่ เป็นนามธรรมด้วยอุปลักษณ์ เช่นในประโยค *สินค้าราคาลดลง ราคาสินค้าและมโนทัศน์ปริภูมิ (ลด) ไม่ได้มีความสอดคล้องใดๆในระหว่างกัน* เนื่องจากเราไม่สามารถมองเห็นปริมาณของราคา สินค้าได้ด้วยตาตนเอง แต่การรับรู้ถึงสหสัมพันธ์ระหว่างปริมาณและปริภูมิในแนวตั้ง (สูง-ต่ำ) ทำให้คำว่า *ลด* ถูกนำมาใช้เพื่อเทียบโยงไปยัง 'ปริมาณน้อยหรือต่ำ' ด้วยอุปลักษณ์ ดังนั้นราคา สินค้าที่ลดลงจึงหมายถึงราคาสินค้าที่ถูกลง การที่สินค้าราคาถูกลง ผู้บริโภคก็ย่อมจะใช้ จ่ายเงินน้อยลงในการซื้อสินค้าดังกล่าว การที่อุปลักษณ์ส่วนใหญ่มักมีที่มาจากนามนัย ทำให้ โคเว็กเซส (Kövecses, 2002 : 244) ลงความเห็นว่านามนัยทำหน้าที่ประจักษ์สะพานที่เชื่อมโยง

ประสบการณ์ 2 ประสบการณ์เข้าด้วยกันและความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันอยู่ในระหว่างประสบการณ์ทั้งสองเชื้อให้เกิดการนำมาใช้ในเชิงอุปลักษณ์ต่อไป

อุนเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 128-129) สรุปความเหมือนและความต่างระหว่างอุปลักษณ์และนามนัยเอาไว้ว่าทั้งอุปลักษณ์และนามนัยคือกระบวนการทางปริชานที่ช่วยให้คำขยายความหมายอันเป็นการเพิ่มทรัพยากรทางภาษาอย่างหนึ่ง แต่ส่วนที่แตกต่างกันได้แก่การที่อุปลักษณ์ขยายความหมายโดยการเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ ในขณะที่นามนัยเกิดขึ้นจากการเทียบโยงภายในแวดวงมโนทัศน์เดียวกัน ดังนั้นหน้าที่หลักของนามนัยคือการใช้มโนทัศน์หนึ่งเพื่อมาชบะแน่นมโนทัศน์อีกมโนทัศน์หนึ่งที่ยึดโยงกันอยู่ในแวดวงมโนทัศน์เดียวกัน

โคเว็คเซส (Kövecses, 2002 : 80-81) กล่าวว่าอุปลักษณ์และนามนัยคือกระบวนการทางปริชานที่ช่วยชบะแน่น (highlight) แง่มุมความหมายต่างๆของคำ ในขณะที่แง่มุมความหมายหนึ่งของคำได้รับการชบะแน่นด้วยอุปลักษณ์และนามนัย แง่มุมความหมายอื่นๆของคำก็ยังคงอยู่เพียงแต่ถูกบดบัง (hide) ลงไปหรือไม่ได้รับการเน้นในบริบทนั้นๆ ผู้วิจัยยกตัวอย่างรูปภาษาแสดงนามนัยที่ใช้อ้างถึง "คน" ที่นำเสนอโดยครอฟท์ (Croft, 1993: 350 อ้างถึงใน Ungerer and Schmid, 1996: 129) ดังนี้

(21) We need a couple of strong bodies for our team.

(22) There are a lot of good heads in the university.

ทั้ง *strong bodies* 'ร่างกายแข็งแรง' และ *good heads* 'หัวดี' คือรูปภาษาแสดงนามนัยที่อ้างอิงไปยังบุคคล ต่างกันที่แง่มุมของบุคคลที่ถูกชบะแน่น กล่าวคือในประโยค (21) แง่มุมที่ถูกชบะแน่นได้แก่ "กำลังกาย" ในขณะที่ประโยค (22) ชบะแน่นแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับ "สติปัญญา"

ในการวิเคราะห์ความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต่างๆของคำกริยา แสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทยจำนวน 3 คำ ได้แก่คำกริยา มอง ดู และ เห็น นั้น ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่าความหมายหลายๆความหมายของคำกริยาทั้งสามคำมีที่มาจากนามนัย โดยที่นามนัยเข้ามามีบทบาทในการเชื้อให้เกิดการเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ด้วยอุปลักษณ์ กล่าวคือนามนัยช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ด้วยตาให้เข้ามายึดโยงซึ่งกัน

และกันในรูปแบบของสหสัมพันธ์ที่มีต่อกันในระหว่างประสบการณ์ 2 ประสบการณ์ซึ่งจะเป็นฐานรากที่นำไปสู่การเทียบโยงข้ามแคววมโนทัศน์ด้วยอุปลักษณะในลำดับต่อไป

2.1.3 บริบทกับการขยายความหมายของคำ

ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน ความหมายของคำแปรไปตามบริบท (context) เอฟแวนส์ และ กรีน (Evans and Green, 2006 : 352-355) กล่าวว่ากรณีที่คำมีหลายความหมายเกิดจากอิทธิพลของบริบท บริบทการใช้ทำให้ความหมายของคำขยายออกไป ความหมายต่างๆ ของคำจึงมีลักษณะเหลื่อมซ้อนกัน โดยมีความหมายแตกต่างกันน้อยลดหลั่นกันไปตามระดับ (gradability) บริบทที่เอฟแวนส์และกรีน กล่าวถึงครอบคลุมสถานการณ์ในการใช้คำดังกล่าว โครงสร้างประโยคที่คำดังกล่าวปรากฏร่วม และความรู้ทางโลกที่ผู้ใช้ภาษานำมาช่วยในการตีความคำดังกล่าว

สำหรับเทย์เลอร์ (Taylor, 2003 : 29) แล้ว บริบทครอบคลุม 1) บริบททางภาษา (linguistic context) ซึ่งได้แก่คำที่อยู่ข้างเคียงและโครงสร้างที่คำปรากฏ และ 2) บริบทที่อยู่นอกเหนือตัวภาษา (extralinguistic context) ซึ่งได้แก่สถานการณ์การใช้และความรู้ทางโลกที่เกี่ยวข้อง เทย์เลอร์ (2003 : 34) กล่าวว่าความหมายของคำมีบทบาทในการกำหนดโครงสร้างประโยค (syntax) ให้กับคำดังกล่าว ดังนั้นโครงสร้างประโยคที่คำปรากฏจึงช่วยในการอนุมานความหมายของคำนั้นๆ ในทางกลับกัน เทย์เลอร์ (2003 : 37) กล่าวว่าโครงสร้างประโยคที่คำปรากฏก็มีส่วนในการเพิ่มเติมความหมายให้กับคำได้ด้วยเช่นกัน

เคลาส์-อูเว แพนเธอร์และลินดา แอล ธอร์นเบิร์ก (Panther and Thornburg, 2004) กล่าวว่าโครงสร้างไวยากรณ์บางโครงสร้างมีความหมายประจำโครงสร้างเช่นกัน เมื่อคำถูกนำมาใช้ในโครงสร้างดังกล่าว คำก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายเสียใหม่ให้สอดคล้องกับความหมายประจำโครงสร้างนั้นๆ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือโครงสร้างไวยากรณ์มีส่วนผลักดันหรือบังคับ (coerce) ให้คำที่ปรากฏในโครงสร้างนั้นๆ ได้รับการตีความใหม่ คำดังกล่าวจึงเกิดการขยายความหมายออกไป แพนเธอร์และธอร์นเบิร์กยกตัวอย่างประโยคคำสั่ง (imperative) ซึ่งมีความหมายที่บ่งบอกให้บุคคลกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง คำกริยาที่อยู่ต้นประโยคคำสั่งจึงต้องเป็นคำกริยาบอกการกระทำ (activity verb) เท่านั้น เช่น คำกริยา *leave* 'ออกจาก' ใน

ประโยค *Leave the country before it is too late*. แต่ในบางครั้งเราจะพบกริยาวลีที่บอกสภาพ (stative verb) ปรากฏในตำแหน่งกริยาต้นประโยคคำสั่ง เช่นในประโยค *Be wealthy in ten months*. กริยาวลีแสดงสภาพ *be wealthy* 'ร่ำรวย' เมื่อปรากฏในโครงสร้างประโยคคำสั่งที่มีความหมายบ่งบอกการกระทำ กริยาวลีดังกล่าวก็จะถูกตีความให้สอดคล้องกับโครงสร้าง โดยมีความหมายที่บ่งบอกถึงการกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้ร่ำรวยขึ้นมาให้ได้ภายในสิบเดือน ดังนั้นกริยาวลี *be wealthy* ในประโยคข้างต้นจึงไม่ได้มีความหมายที่บ่งบอกสภาพ แต่มีความหมายที่บ่งบอกการกระทำที่นำไปสู่ผลลัพธ์คือความร่ำรวย

อุงเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996 : 45) ได้สรุปบทบาทของบริษัทในการขยายความหมายของคำเอาไว้ดังนี้

1. บริษัทช่วยดึงเอาคุณสมบัติทางความหมายบางอย่างของคำให้เด่นขึ้นมาเป็นพิเศษ ทำให้คำมีความหมายใหม่ที่แตกต่างไปจากความหมายเดิม
2. บริษัทช่วยเพิ่มเติมคุณสมบัติทางความหมายบางอย่างให้กับคำ ซึ่งเป็นคุณสมบัติทางความหมายที่ไม่มีในคำดังกล่าวเมื่อปรากฏโดยลำพัง

เอฟแวนส์ และ กรีน (Evans and Green, 2006 : 342) เห็นว่าจุดอ่อนของการศึกษาความหมายของคำตามแนววรรณศาสตร์ปริชานคือการขาดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมในการจำแนกความหมายที่พบในคำ ทำให้คำมีความหมายขยายออกไปมากมาย เพื่อขจัดข้อด้อยดังกล่าว แอนเดรีย ไทย์เลอร์ และ วิเวียน เอฟแวนส์ (Tyler and Evans, 2003 อ้างถึงใน Evans and Green, 2006 : 342) จึงได้คิดค้นเกณฑ์ในการจำแนกความหมายของคำที่พบที่ขึ้นมา และเรียกสิ่งที่ค้นคิดว่า "the Principled Polysemy approach" ซึ่งแปลเป็นไทยได้ว่า 'แนวทางในการจัดการปรากฏการณ์การมีหลายความหมายของคำอย่างมีหลักเกณฑ์' โดยเห็นว่าเกณฑ์ในการจำแนกความหมายของคำที่พบที่ตนนำเสนอจะทำให้การวิเคราะห์ความหมายของคำที่พบที่มีความเป็นวัตถุวิสัย และเสนอให้มีการนำเกณฑ์ดังกล่าวไปปรับใช้กับคำประเภทอื่นๆ นอกเหนือจากคำที่พบ ต่อมาเอฟแวนส์ (Evans, 2004 อ้างถึงใน Evans and Green, 2006 : 348-352) ได้ทำการปรับปรุงเกณฑ์การจำแนกความหมายของคำให้สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ความหมายของคำนามและคำกริยาได้ เกณฑ์การจำแนกความหมายของคำนามและคำกริยาของเอฟแวนส์มี 3 ข้อดังนี้

1. เกณฑ์ทางความหมาย

การที่จะถือว่าความหมายใดก็ตามเป็นความหมายอีกหนึ่งความหมายของคำได้ก็ต่อเมื่อความหมายดังกล่าวมีคุณสมบัติทางความหมายเพิ่มเติมซึ่งไม่พบในความหมายอื่นๆของคำ เอฟเวนส์ยกตัวอย่างการวิเคราะห์ความหมายของคำกริยา *fly* 'บิน' ในภาษาอังกฤษเพื่อมาอธิบายเกณฑ์การจำแนกความหมายข้างต้นดังนี้

(23) ก. The child is flying the kite (in the breeze).

ข. The flag is flying (in the breeze).

คำกริยา *fly* ในประโยค (23 ก) และ (23 ข) สื่อความหมายที่แตกต่างกัน จึงจำแนกออกเป็น 2 ความหมายระหว่างความหมาย 'บังคับควบคุมให้ลอยอยู่ในอากาศโดยคน' (ประโยค (23 ก)) และความหมาย 'ลอยอยู่ในอากาศ' (ประโยค (23 ข))

2. เกณฑ์ข้อจำกัดการปรากฏร่วมกับคำบางคำ

คำๆเดียวกันจะมีความหมายแตกต่างกันก็ต่อเมื่อคำดังกล่าวมีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำบางคำเท่านั้น เช่นคำกริยา *fly* ในความหมาย 'บังคับควบคุมให้ลอยอยู่ในอากาศโดยคน' (ประโยค (23 ก)) จะต้องปรากฏร่วมกับนามวลีกรรมที่เป็นสิ่งที่มีน้ำหนักเบาซึ่งสามารถลอยตัวในอากาศได้โดยมีคนคอยบังคับควบคุมอยู่ที่ผืนดิน ในขณะที่ความหมาย 'ลอยอยู่ในอากาศ' (ประโยค (23 ข)) จะต้องปรากฏร่วมกับนามวลีกรรมที่เป็นสิ่งที่มีรูปทรงแผ่ขยายในแนวนอนในขณะที่ลอยตัวอยู่ในอากาศโดยมีสิ่งที่คอยพยุงให้ยึดติดอยู่กับผืนดิน (เสา) การที่คำกริยา *fly* ในประโยค (23 ก) และ (23 ข) มีข้อจำกัดการปรากฏร่วมกับนามวลีกรรมต่างประเภทกัน แสดงให้เห็นว่าคำกริยา *fly* ในประโยคทั้งสองมีความหมายแตกต่างกัน

3. เกณฑ์ทางไวยากรณ์

คำที่สื่อความหมายแตกต่างกันมักจะปรากฏในโครงสร้างหรือหน่วยสร้างที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เช่นคำกริยา *fly* ในประโยค (23 ก) เป็นคำกริยากรรม ในขณะที่คำกริยา *fly*

ในประโยค (23 ข) เป็นคำกริยากรรม การที่คำกริยา *fly* ในประโยคทั้งสองปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์ที่แตกต่างกันย่อมบ่งชี้ว่าคำกริยาทั้งสองมีความหมายแตกต่างกันด้วย

เอฟแวนส์กล่าวว่าความหมายที่จะถูกจำแนกเป็นความหมายแยกต่างหาก (distinct sense) ได้นั้น ความหมายดังกล่าวจะต้องผ่านเกณฑ์ข้อที่ 1 ซึ่งได้แก่เกณฑ์ทางความหมายและผ่านเกณฑ์ที่เหลือข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมด

เพื่อให้การวิเคราะห์ความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทยทั้ง 3 คำซึ่งได้แก่คำกริยา มอง ดู และ เห็น ในครั้งนี้มีความถูกต้องแม่นยำและสามารถควบคุมไม่ให้ความหมายที่วิเคราะห์ได้มีความซ้ำซ้อนกัน ผู้วิจัยจึงนำเกณฑ์การจำแนกความหมายที่เสนอโดยเอฟแวนส์มาใช้ในการจำแนกความหมายของคำกริยาทั้งสามคำ

2.2 งานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง

ที่ผ่านมาได้มีการศึกษาความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในหลายๆภาษาสำหรับในภาษาอังกฤษนั้นพบว่าคำกริยา *see* 'เห็น' เป็นคำที่ถูกเลือกมาศึกษามากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาที่นักภาษาศาสตร์แต่ละท่านได้ทำการวิเคราะห์เอาไว้ พบว่ามีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกัน สำหรับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างความหมายที่พบก็มีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน แต่สิ่งที่น่าสนใจที่ผ่านมามากขึ้นเห็นพ้องต้องกันก็คือความหมายที่พบในคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาส่วนใหญ่ได้แก่ความหมายที่เกี่ยวข้องกับปรีชาหรือกระบวนการทางความคิด และความหมายที่พบมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ในลำดับต่อจากนี้ไปผู้วิจัยจะได้สรุปผลการวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาเท่าที่ได้ค้นพบและเก็บรวบรวมเอาไว้ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการขยายความหมายที่เกิดขึ้นในคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทยในลำดับต่อไป

สมศีล ฌานวังสะ (Chanawangsa, 1986) ศึกษาการมีหลายความหมายของคำกริยา แสดงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าในภาษาอังกฤษเพื่อประโยชน์ในการสร้างคลังคำเพื่อใช้ในการเรียนการสอนภาษาและการแปล สมศีลอาศัยทฤษฎีไวยากรณ์การก (Case Grammar) มาช่วยในการจำแนกประเภทของคำกริยา สำหรับการวิเคราะห์ความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า นั้นสมศีลนำทฤษฎีไวยากรณ์ปริวรรต (Transformational Generative Grammar) และแนวคิดทางวัจนปฏิบัติศาสตร์มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์โครงสร้างประโยคและส่วนเติมเต็มที่ตามหลังคำกริยาที่ศึกษาเพื่อช่วยในการจำแนกความหมายของคำกริยาดังกล่าว

ในส่วนของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตา นั้น สมศีลเลือกคำกริยา *see* 'เห็น' และคำกริยา *look* 'มอง' ในภาษาอังกฤษมาทำการวิเคราะห์ความหมาย ข้อมูลภาษาที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ส่วนใหญ่ได้มาจากคลังข้อมูลภาษาที่เก็บรวบรวมไว้ในคอมพิวเตอร์และบางส่วนนำมาจากพจนานุกรมภาษาอังกฤษ ผลการศึกษาพบว่าคำกริยา *see* มีความหมายทั้งสิ้น 21 ความหมายได้แก่

1. 'รับรู้ด้วยตา' เช่น *I saw two men struggling for the knife.*
2. 'มีความสามารถในการมองเห็น' เช่น *A blind man is one who cannot see.*
3. 'รับรู้ภาพในความคิด' หรือ 'เกิดจินตภาพ' เช่น *I can still see her as she was years ago.*
4. 'ถือ' หรือ 'เปรียบ' เช่น *I could never see him as a thief.*
5. 'รับรู้ถึงความสำคัญ' หรือ 'เข้าใจ' เช่น *I see what you mean.*
6. 'ตระหนัก' เช่น *... see the point*
7. 'สังเกต' หรือ 'เฝ้า' เช่น *I want to see how he handles the problem.*
8. 'อ่าน' เช่น *See page 17.*
9. 'อ่านเกี่ยวกับ' เช่น *I saw it in the paper.*
10. 'ชมการแสดง' เช่น *... see a play*
11. 'เป็นพยานให้กับ' เช่น *I can't see her neglected.*
12. 'ทำให้แน่ใจ' เช่น *... see that order is kept*
13. 'อยากให้เกิดขึ้น' เช่น *I'll see him hanged first.*

14. 'ให้การยอมรับ' หรือ 'ให้ความสนใจ' เช่น *I can't understand what he sees in her.*
15. 'ได้รับการประทับตราในฐานะ' เช่น *The fifth century saw the collapse of the Western Roman Empire.*
16. 'แวะไปพบ' หรือ 'ไปเยี่ยม' เช่น *... see the dentist*
17. 'คบหาเป็นแฟน' เช่น *They had been seeing each other for a year.*
18. 'พบปะเจอะเจอ' เช่น *I haven't seen much of her lately.*
19. 'ยินยอมให้สัมภาษณ์' เช่น *The president will see you.*
20. 'ไปเป็นเพื่อน' หรือ 'คุ้มกัน' เช่น *... see the girls home*
21. 'วางเดิมพันในการเล่นไพ่โป๊กเกอร์'

สำหรับคำกริยา *look* นั้น สมศีลแบ่งคำกริยา *look* ออกเป็น 2 ประเภทตามกรอบการก
ประธาน คำกริยา *look* ประเภทแรกใช้กับประธานที่มีบทบาทเป็นผู้ทำ (agent) มีความหมาย
ทั้งสิ้น 3 ความหมายได้แก่

1. 'ส่งสายตามอง' เช่น *We looked at him jumping.*
2. 'หันไปมองยังจุดใดจุดหนึ่ง' เช่น *... to look up at the ceiling*
3. 'คาดหวัง' เช่น *I didn't look to meet you here.*

คำกริยา *look* ประเภทที่สองใช้กับประธานที่มีบทบาทเป็นผู้ถูกกระทำ (objective) ซึ่งในที่นี้
หมายถึงเป้าหมายหรือสิ่งที่ถูกรับรู้ คำกริยา *look* ประเภทที่สองนี้มีความหมายทั้งสิ้น 4
ความหมายได้แก่

1. 'ปรากฏแก่ตา' เช่น *She looks very ill.*
2. 'ทำให้บังเกิดความคิดขึ้นมาในใจ' เช่น *The case looks promising.*
3. 'แสดงความรู้สึกทางตา' เช่น *She said nothing but looked all interested.*
4. 'เผยให้เห็น' เช่น *The window looks upon the street.*

สมศีลจัดให้ความหมายที่แสดงการรับรู้ด้วยตาโดยตรงเป็นความหมายหลัก (central
meaning) ของคำกริยา *see* และ *look* ส่วนความหมายอื่นๆที่พบในคำกริยาทั้งสองเป็น

ความหมายที่ขยายมาจากความหมายหลัก ซึ่งความหมายต่างๆที่พบในคำกริยาทั้งสองต่างก็มีความสัมพันธ์ต่อกันโดยยึดโยงกันอยู่ในภายในสมองในลักษณะเครือข่ายความหมายที่มีความซับซ้อน สมมติเห็นว่าการที่คำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสขยายความหมายครอบคลุมไปยังการรับรู้ในทางปริชานได้นั้นเป็นเพราะว่าการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสคือกระบวนการที่เกิดขึ้นที่สมอง สมองเป็นที่อยู่ของกระบวนการทางความคิดที่ทำหน้าที่ตีความสัญญาณภาพที่ตามองเห็น การรับรู้ด้วยตาจึงสัมพันธ์โดยตรงกับกระบวนการทางสมอง

คอลลิน ฟรีแมน เบเคอร์ (Baker, 1999) ศึกษาการมีหลายความหมายของคำกริยา see ในภาษาอังกฤษโดยใช้แนวคิดอรรถศาสตร์โครงสร้างเหตุการณ์ (Frame Semantics) มาเป็นแนวทางในการจำแนกความหมาย ผลการศึกษาพบว่าคำกริยา see เป็นคำที่มีหลายความหมายและปรากฏในบริบททางภาษาที่หลากหลาย ในการวิเคราะห์ความหมายของคำกริยา see นั้น เบเคอร์ได้ทำการจำแนกความหมายที่พบในคำกริยา see ออกเป็น 25 ความหมาย โดยความหมายส่วนใหญ่ที่วิเคราะห์ได้ตรงกับผลการวิเคราะห์ของสมศีล (Chanawangsa, 1986) ตามที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น สำหรับความหมายของคำกริยา see ในภาษาอังกฤษที่เบเคอร์ค้นพบเพิ่มเติมจากที่สมศีลได้ศึกษาเอาไว้ข้างต้นมีอยู่ด้วยกัน 7 ความหมายได้แก่

1. 'ได้ข่าวมา' เช่น *I see that the Governor is running for President again.*
2. 'คอยติดตามความเป็นไป' เช่น *She saw him gaining more political power month by month.*
3. 'ผ่านประสบการณ์' เช่น *Charlotte, who has seen more than 20 prime ministers come and go in Britain since she was born in 1877, received her 15th telegram from the Queen.*
4. 'เห็นภาพหลอน' เช่น *The exhausted soldiers saw enemy troops everywhere.*
5. 'ท่องเที่ยว' เช่น *She saw Italy last year.*
6. 'ศึกษาเพิ่มเติม' เช่น *See Appendix C for the ...*
7. 'แสดงการอ้างอิงปริเฉท' เช่น *As seen in Chapter 3, ...* หรือ *As the reader will see in the following section, ...*

เบเคอร์พบว่าความหมายต่างๆที่พบในคำกริยา see มีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะของการขยายความหมายจากการมีความหมายทั่วไปสู่การมีความหมายที่เจาะจง (general to specific) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทการใช้เป็นสำคัญ และจากการทดลองทางจิตวิทยากับเจ้าของภาษา เบเคอร์พบว่าความหมาย 'รับรู้ด้วยตา' เป็นความหมายที่เด่นที่สุด รองลงมาได้แก่ความหมาย 'รู้หรือเข้าใจ'

ในหนังสือ "Metaphors We Live By" เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980 : 48) ได้ยกตัวอย่างอุปลักษณมากมายที่พบในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน และหนึ่งในนั้นก็คืออุปลักษณ ความเข้าใจคือการเห็น (UNDERSTANDING IS SEEING) ซึ่งมีที่มาจาก การนำแวตวงมโนทัศน์การรับรู้ด้วยตามาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อทำความเข้าใจหรืออธิบายแวตวงมโนทัศน์ปริธานซึ่งเป็นประสบการณ์การรับรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวมนุษย์ที่มีความเป็นนามธรรม เลคอฟและจอห์นสันยกตัวอย่างประโยคในภาษาอังกฤษที่คำกริยา look 'มอง' และคำกริยา see 'เห็น' ถูกนำมาใช้ในเชิงอุปลักษณเพื่อสื่อถึงประสบการณ์ภายในซึ่งได้แก่การมีความเข้าใจ เช่น

(24) It looks different from my point of view.

(25) I see what you're saying.

ต่อมาเลคอฟและเทอร์เนอร์ (Lakoff and Turner, 1989 : 130) ได้เขียนหนังสือร่วมกันเล่มหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับอุปลักษณในภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันเปรียบเทียบกับอุปลักษณที่ใช้ในวรรณคดี ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงอุปลักษณ การรู้คือการเห็น (KNOWING IS SEEING) ที่พบในภาษาอังกฤษ โดยยกหลักฐานในรูปของคำศัพท์มายืนยันถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในระหว่างการรับรู้ด้วยตาและปริธานหรือกระบวนการทางความคิด คำที่ยกมาเป็นตัวอย่างได้แก่คำว่า wit 'ความเฉลียวฉลาด' และคำว่า vision 'ความสามารถในการมองเห็น' คำทั้งสองได้มาจากรากศัพท์เดียวกันซึ่งได้แก่ 'weid-' 'เห็น' ซึ่งเป็นคำศัพท์ในภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนที่นักภาษาศาสตร์ได้ทำการสืบสร้างขึ้นมา หลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำจากความหมายที่แสดงการรับรู้ด้วยตาไปยังความหมายที่เกี่ยวข้องกับปริธาน

ความคิดที่ว่าคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาขยายความหมายไปยังปริธานได้ด้วย อุปลักษณะได้รับการยอมรับต่อมาในหมู่นักภาษาศาสตร์ปริธาน โดยมีสวีตเซอร์ (Sweetser, 1990) ช่วยต่อยอดความคิดดังกล่าว กล่าวคือในปีค.ศ.1990 สวีตเซอร์ได้เขียนหนังสือชื่อ "From Etymology to Pragmatics : Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure" เนื้อหาในบทที่ 2 นำเสนอผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าในภาษาอังกฤษและภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยสังเขป สวีตเซอร์เห็นว่าแนวคิดภาษาศาสตร์ปริธานสามารถอธิบายที่มาของการที่คำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสสามารถขยายความหมายไปยังความหมายที่เกี่ยวข้องกับปริธานหรือกระบวนการทางความคิด ตลอดจนสภาวะทางอารมณ์ได้ ในกรณีของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตานั้น สวีตเซอร์พบว่าอุปลักษณะมีบทบาทสำคัญยิ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายที่เกิดขึ้นในหมวดคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาอังกฤษและภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนอันเป็นรากศัพท์ดั้งเดิมของภาษาอังกฤษที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน อุปลักษณะที่พบในหมวดคำที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ด้วยตามีดังต่อไปนี้

1. หน่วยคำ *-cipio* 'จับคว้า' เป็นรากศัพท์ของภาษาลาตินที่พัฒนาต่อมาเป็นคำกริยา *perceive* 'รับรู้หรือมองเห็น' ในภาษาอังกฤษปัจจุบันด้วยอุปลักษณะ การมองเห็นคือการเอื้อมมือไปสัมผัสสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (VISION IS PHYSICAL TOUCHING) เนื่องจากการรับรู้ด้วยตามีขอบเขตกว้างไกลกว่าการรับรู้ผ่านช่องทางอื่นๆ สายตาที่ทอดไปยังเป้าหมายจึงเปรียบเสมือนการเอื้อมมือไปสัมผัสสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แขนจึงถูกนำมาเทียบโยงเพื่ออธิบายสายตาที่ทอดไปยังเป้าหมายด้วยอุปลักษณะดังกล่าว

2. คำว่า *skòpos* 'สายตา' ในภาษากรีกโบราณที่พัฒนาต่อมาเป็นคำนาม *scope* 'การอยู่ภายในความควบคุม' ในภาษาอังกฤษปัจจุบันด้วยอุปลักษณะ การควบคุมคือการให้เป้าหมายอยู่ในสายตาตลอดเวลา (CONTROL IS VISUAL MONITORING) อุปลักษณะนี้มีที่มาจากข้อเท็จจริงที่ว่าในการดูแลหรือควบคุมสิ่งใดๆก็ตาม ผู้ควบคุมจะต้องอาศัยสายตาทนเองจับจ้องไปยังสิ่งนั้นๆตลอดเวลาโดยไม่ให้คลาดสายตา ประสบการณ์ทางกายดังกล่าวจึงถูกนำมาใช้เพื่อสื่อถึงอำนาจหรืออิทธิพลของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องใดๆกับการรับรู้ด้วยตา

3. คำว่า *eídon* 'เห็น' ในภาษากรีกโบราณกลายเป็นคำ *oída* 'รู้' และพัฒนาต่อมาเป็นคำว่า *idea* 'ความคิดเห็น' ในภาษาอังกฤษปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงความหมายดังกล่าวเกิดจากอุปลักษณะ การได้รับความรู้หรือการเพิ่มพูนสติปัญญาคือการได้เห็นด้วยตา (KNOWLEDGE OR INTELECTION IS PHYSICAL SIGHT) อุปลักษณะนี้มีที่มาจากคนที่คนทั่วไปยอมรับว่าสิ่งที่ได้รับรู้ผ่านตามีความน่าเชื่อถือมากกว่าการรับรู้ผ่านช่องทางอื่นๆ การได้เห็นด้วยตาตนเองทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ดีกว่าการรับฟังคำบอกเล่าจากคนอื่น

4. การรับรู้ถึงความสอดคล้องในทางโครงสร้างระหว่างการรับรู้ด้วยตาและกระบวนการทางความคิด เช่น ความสอดคล้องระหว่างการมุ่งความสนใจไปยังภาพที่ตาเห็นและการคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยใจจดจ่อ ความสอดคล้องระหว่างการเฝ้ามองสิ่งใดสิ่งหนึ่งและการสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ทำให้เรารับรู้ภาพในความคิดว่าเปรียบเสมือนการรับรู้ภาพที่เกิดขึ้นจริงด้วยตาด้วยอุปลักษณะ MENTAL VISION IS PHYSICAL VISION

นอกจากนี้สวิตเซอร์ยังพบว่าคำศัพท์หลายคำในภาษาอังกฤษปัจจุบันที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิด เช่นคำว่า *suspect*, *respect*, *expect*, *prospect*, *evident*, *provide*, *revise*, *advise* ฯลฯ ล้วนแล้วแต่มีที่มาจากรากศัพท์ในภาษากรีกโบราณ ได้แก่ *spec-* 'มอง' และ *vid-* 'มอง' ทั้งสิ้น

สวิตเซอร์กล่าวว่าอุปลักษณะ จิตคือกาย (MIND-AS-BODY metaphor) คือที่มาของการที่หมวดคำที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ด้วยตาในหลายๆ ภาษาเกิดการขยายความหมายไปยังการรับรู้ทางปริชาน กล่าวคือมนุษย์มักจะอ้างอิงประสบการณ์ทางกายเพื่อช่วยในการอธิบายประสบการณ์ภายในตัวซึ่งมีความเป็นนามธรรม ประสบการณ์ภายในที่กล่าวถึงในที่นี้ได้แก่ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและสติปัญญา การรับรู้ด้วยตาเกี่ยวข้องโดยตรงกับความรู้ความเข้าใจก็เนื่องจากการรับรู้ด้วยตาเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิของมนุษย์ ด้วยความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันอย่างแนบแน่นระหว่างการรับรู้ด้วยตากับความสามารถทางปริชานที่เกิดขึ้นจากการได้รับรู้ประสบการณ์ทางโลกผ่านตาเช่นนี้เองที่ทำให้แวดวงมโนทัศน์การรับรู้ด้วยตาถูกนำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบในเชิงอุปลักษณะเพื่ออธิบายหรือทำความเข้าใจโครงสร้างภายในระบบปริชานของมนุษย์ สวิตเซอร์เห็นว่าการเทียบโยงที่เกิดขึ้นระหว่างแวดวงมโนทัศน์ทั้งสองมีลักษณะเป็นการเทียบโยงในระดับโครงสร้าง แต่ก็ไม่ได้แจ่มแจ้งให้เห็นรูปแบบการเทียบโยงองค์ประกอบระหว่างแวดวงทั้งสองโดยละเอียด ผู้อ่านจึงอาจจะยังมองไม่

เห็นความสอดคล้องทางโครงสร้างระหว่างแวดวงมโนทัศน์ทั้งสอง ที่เป็นเช่นนี้คงเนื่องจากการศึกษาดังกล่าวเป็นเพียงการศึกษาโดยสังเขปเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะที่สอดคล้องกันบางประการในระหว่างแวดวงมโนทัศน์การรับรู้ด้วยตาและแวดวงมโนทัศน์ปริชานที่เอื้อให้เกิดการเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ด้วยอุปลักษณะตามที่สวิตเซอร์ได้กล่าวอ้างถึงมีดังต่อไปนี้

1. ในการรับรู้ด้วยตาและการใช้ความคิดนั้น ผู้กระทำสามารถเลือกที่จะรับรู้หรือเลือกที่จะใช้ความคิดเฉพาะในสิ่งที่อยู่ในความสนใจเท่านั้น
2. ระยะทางสัมพันธ์กับความสามารถในการมองเห็นและสติปัญญาของมนุษย์ มนุษย์สามารถมองเห็นสิ่งที่อยู่ไกลออกไปได้ชัดเจน เมื่อต้องใช้สติปัญญาแก้ปัญหาต่าง ๆ มนุษย์จะตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเมื่อถอยห่างจากตัวปัญหา เพราะเมื่อใดที่มนุษย์เอาตัวเข้ามาผูกพันใกล้ชิดกับตัวปัญหา เมื่อนั้นมนุษย์มักจะขาดเหตุผลและใช้อารมณ์เป็นที่ตั้ง ทำให้ไม่สามารถใช้ศักยภาพทางสติปัญญาได้อย่างเต็มที่

ในภาษารัสเซียก็พบปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาไปยังความหมาย 'รู้หรือเข้าใจ' เช่นเดียวกับที่พบในภาษาอังกฤษ จากการศึกษาโดย เอ็ดนา แอนดรูส์ (Andrews, 1995) พบว่าคำกริยา *videt'* และ *vidat'* ในภาษารัสเซียโบราณ หมายถึง 'เห็น' แต่ปัจจุบันคำกริยาทั้งสองนอกจากจะหมายถึง 'เห็น' แล้ว ยังมีความหมาย 'รู้' เพิ่มเติมเข้ามาด้วยอีกหนึ่งความหมาย แสดงว่าคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษารัสเซียได้เกิดการขยายความหมายไปยังการรับรู้ในทางปริชานเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในภาษาอังกฤษ ถึงแม้ว่าแอนดรูส์จะลงความเห็นเช่นเดียวกับสวิตเซอร์ว่าการถ่ายโอนความหมายที่เกิดขึ้นในกรณีนี้มีที่มาจาก การเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ในแบบอุปลักษณะ แต่แอนดรูส์ก็ยอมรับว่าความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทั้งสองที่ยังปรากฏในระบบปริชานของมนุษย์นี้เองที่ทำให้ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงความหมายในคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาไปยังความหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิดเกิดขึ้นทั่วไปในหลายๆภาษาจนแทบจะกลายเป็นกฎข้อหนึ่งของ การเปลี่ยนแปลงความหมายเลยก็ว่าได้ แอนดรูส์เห็นว่าการรับรู้ด้วยตาและกระบวนการทางความคิดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กันและยึดโยงกันอยู่อย่างแนบแน่นจนเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน (inherent semantic affinity) ดังนั้นคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาจึงน่าจะต้องมีองค์ประกอบ

ทางความหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิดหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกันในคำดังกล่าว ซึ่งเอื้อต่อการขยายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายจาก 'รับรู้ด้วยตา' ไปยังความหมาย 'รับรู้ในทางปริชาน' ดังที่ปรากฏในหลายๆภาษา

อิบาร์เรตเซ-อังตูนาโน (Ibarretze-Antuñano, n.d.) เป็นอีกคนหนึ่งเห็นว่าอุปลักษณะมีบทบาทสำคัญที่ทำให้คำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในหลายๆภาษาขยายความหมายไปยังปริชาน เขามองว่าการศึกษากการขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสด้วยอุปลักษณะของสวิตเซอร์ยังไม่ครอบคลุมรูปภาพแสดงอุปลักษณะทั้งหมดที่มีในหมวดคำนี้ อิบาร์เรตเซ-อังตูนาโนจึงทำการศึกษาระบวนการขยายความหมายด้วยอุปลักษณะที่เกิดขึ้นในหมวดคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าในภาษาอังกฤษโดยละเอียด และเพื่อเป็นการสนับสนุนคำกล่าวของสวิตเซอร์ที่ว่าเปรียบเทียบข้ามแวดวงมโนทัศน์ระหว่างการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสกับปริชานด้วยอุปลักษณะพบได้ทั่วไปในหลายๆภาษา อิบาร์เรตเซ-อังตูนาโนจึงศึกษาการขยายความหมายของหมวดคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสใน 3 ภาษาเปรียบเทียบกัน สองภาษาแรกที่เลือกมาศึกษาเป็นภาษาในตระกูลอินโด-ยูโรเปียนซึ่งได้แก่ภาษาอังกฤษ และภาษาสเปน อีกหนึ่งภาษาที่เลือกมาศึกษาได้แก่ภาษาบาสก์ ซึ่งไม่ได้อยู่ในตระกูลอินโด-ยูโรเปียน

ในที่นี้จะขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาเฉพาะในภาษาอังกฤษเท่านั้น คำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาอังกฤษที่อิบาร์เรตเซ-อังตูนาโนนำมาศึกษามี 2 คำ ได้แก่คำกริยา *look* และ *see* ผลการศึกษาพบว่าคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ขยายความหมายไปยังปริชานด้วยอุปลักษณะที่เกิดจากการเปรียบเทียบข้ามแวดวงมโนทัศน์ระหว่างการรับรู้ด้วยตาและปริชานซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความหมาย 'เข้าใจ' มีที่มาจากอุปลักษณะ **เข้าใจคือเห็น** ตัวอย่างเช่น
I explained the problem but he could not see it.
2. ความหมาย 'คาดการณ์' มีที่มาจากอุปลักษณะ **คาดการณ์คือเห็น** ตัวอย่างเช่น
I can see what will happen if you don't help.
3. ความหมาย 'จินตนาการ' มีที่มาจากอุปลักษณะ **จินตนาการคือเห็น** ตัวอย่างเช่น

Do all your people see themselves as having a selling role.

4. ความหมาย 'พิจารณา' มีที่มาจากอุปลักษณะ *พิจารณา*คือเห็น ตัวอย่างเช่น
She thinks it is soft of him to see them as belonging to a universal latent hostility.
5. ความหมาย 'ศึกษาหรือตรวจสอบ' มีที่มาจากอุปลักษณะ *ศึกษาหรือตรวจสอบ*คือเห็น ตัวอย่างเช่น *I have to see how I fix it.*
6. ความหมาย 'ค้นพบ' มีที่มาจากอุปลักษณะ *ค้นพบ*คือเห็น ตัวอย่างเช่น
Please see who's knocking.
7. ความหมาย 'ทำให้แน่ใจ' มีที่มาจากอุปลักษณะ *ทำให้แน่ใจ*คือเห็น ตัวอย่างเช่น
See that it gets done right away.
8. ความหมาย 'เอาใจใส่' มีที่มาจากอุปลักษณะ *เอาใจใส่*คือเห็น ตัวอย่างเช่น
He looked after his younger brother. หรือ He saw to his younger brother.
9. ความหมาย 'เป็นพยานรับรู้' มีที่มาจากอุปลักษณะ *เป็นพยานรับรู้*คือเห็น
ตัวอย่างเช่น *He has seen much unhappiness in this life.*

นอกจากนี้ยังพบว่าคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาอังกฤษเกิดการขยายความไปยังความหมาย 'พบปะเจอเจอ' และ 'ไปเยี่ยม' ได้ด้วยนามนัย ซึ่งความหมายดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพของบุคคลในทางสังคม

อิบาร์เรตเซ-อังตูนาโนเห็นสอดคล้องกับสวีตเซอร์ (Sweetser, 1990) ว่าอุปลักษณะจิตคือกาย อยู่เบื้องหลังในกระบวนการขยายความหมายที่เกิดขึ้นกับคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาอังกฤษ ภาษาสเปน และภาษาบาสก์ กล่าวคือมนุษย์มักจะนำเอาประสบการณ์ทางกายมาเทียบโยงเพื่ออธิบายหรือทำความเข้าใจประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายในตัวของมนุษย์ เช่น

อารมณ์ความรู้สึก หรือกระบวนการทางความคิด โดยมีที่มาจาก การรับรู้ถึงความสอดคล้องกันระหว่างประสบการณ์ทั้งสอง อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของอิบาร์เรตเซ-อังตูนาโนก็ยังไม่ทำให้ผู้ใช้ภาษารับรู้ถึงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างระหว่างการรับรู้ด้วยตา กับปรีชานว่ามีลักษณะเช่นใด เพียงแต่รู้ว่าการมองเห็นถูกเทียบโยงไปยังแง่มุมต่างๆ ของปรีชานได้มากมายเท่านั้น สิ่งที่เราไม่รู้ก็คือการมองเห็นในลักษณะใดที่ถูกนำมาเทียบโยงกับเพื่อทำความเข้าใจมโนทัศน์การเอาใจใส่ การมองเห็นในลักษณะใดที่สื่อถึงความเข้าใจ กล่าวคือมีองค์ประกอบใดบ้างที่อยู่ภายในประสบการณ์การรับรู้ด้วยตาที่ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบเทียบเพื่ออธิบายหรือทำความเข้าใจโครงสร้างหรือรูปแบบของปรีชานมนุษย์

การพบนามนัยแพร่หลายในการใช้ภาษาทำให้นักอรรถศาสตร์ศาสตร์ปรีชานเริ่มตระหนักถึงบทบาทของนามนัยที่ทำให้คำเกิดการขยายความหมายออกไปได้หลายแง่หลายมุม นักอรรถศาสตร์ที่ศึกษากระบวนการขยายความหมายด้วยนามนัยค้นพบว่าการใช้ภาษาในแต่ละครั้งนั้น นามนัยมักจะถูกนำมาใช้ทั้งโดยรู้ตัวและโดยไม่รู้ตัวเสมอ ผู้วิจัยพบว่ามีการศึกษา นามนัยอย่างมากมายในช่วงปลาย ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา ซึ่งผลการศึกษาได้ข้อสรุปตรงกันว่า การขยายความหมายด้วยนามนัยเกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างของ 2 สิ่งหรือประสบการณ์ 2 ประสบการณ์ที่มักเกิดขึ้นควบคู่กันเสมอตามธรรมชาติซึ่งมนุษย์สามารถรับรู้ได้ และเมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นบ่อยครั้งในชีวิตประจำวัน การรับรู้ที่เกิดขึ้นก็จะหยั่งรากลึกในระบบปรีชานของมนุษย์ในที่สุด การรับรู้ถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างของ 2 สิ่งหรือระหว่างประสบการณ์ 2 ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาตินี้เองที่ทำให้ผู้ใช้ภาษาสามารถอนุมานได้ทันทีถึงสิ่งที่มีมักจะเกิดควบคู่กันเสมอทุกครั้งทีนึกถึงหรือทุกครั้งที่ถูกกระตุ้นด้วยคำหรือวลีที่เกี่ยวข้อง นามนัยจึงมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการขยายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ และในหลายๆครั้งนามนัยก็เป็นฐานที่ช่วยให้การเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์แบบอุปลักษณะเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงไม่แปลกอะไรที่ในระยะหลังจะมีนักอรรถศาสตร์หลายคนเริ่มเห็นแย้งกับเลคอฟและสวิตเซอร์ที่เคยวิเคราะห์ปรากฏการณ์การขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาไปยังความหมายที่เกี่ยวข้องกับปรีชานว่ามีที่มาจากอุปลักษณะ และหนึ่งในนั้นคือ คริสโตเฟอร์ จอห์นสัน (Johnson, 1999)

จอห์นสัน (Johnson, 1999) ศึกษาการมีหลายความหมายของคำกริยา see ในภาษาอังกฤษ โดยได้เสนอสมมติฐานการหลอมรวมความหมายของคำ (Conflation Hypothesis) เพื่อมาอธิบายกระบวนการในการขยายความหมายของคำกริยา see จาก

ความหมายที่แสดงการรับรู้ด้วยตาไปยังความหมายที่แสดงการรับรู้ในทางปริชานว่าไม่น่าจะเกิดจากกระบวนการทางปริชานที่ซับซ้อนแบบอุปลักษณะอย่างทีสวีตเซอร์ (Sweetser, 1990) ได้เคยวิเคราะห์เอาไว้ก่อนหน้านี้ เพราะจากการเฝ้าสังเกตการใช้ภาษาของเด็กในวัยเริ่มรู้จำภาษา จอห์นสันพบว่าเด็กสามารถเข้าใจความหมายของคำกริยา see แม้เมื่อถูกนำมาใช้ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ในทางปริชานได้เนื่องจากคำกริยา see กับคำกริยาที่แสดงการรับรู้ในทางปริชานมักปรากฏร่วมกันเสมอในบริบททางภาษาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การรับรู้ด้วยตาในลักษณะดังต่อไปนี้

“การที่ใครบางคนเห็นฉันกินลูกพลัม ทำให้ฉันอนุมานได้ทันทีว่าใครคนนั้นรู้ว่าฉันกินผลไม้จะได้อยู่”

การเชื่อมโยงความหมาย 'รู้' เข้ากับคำกริยา see ในความหมาย 'เห็น' ในลักษณะ “เห็นแล้วรู้” “เห็นจึงรู้” หรือ “รู้จากการได้เห็น” สำหรับเด็กในขั้นตอนของการรู้จำภาษาเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งสุดท้ายความหมายทั้งสองถูกหลอมรวมเข้าด้วยกันจนเป็นคุณสมบัติของคำกริยา see ดังนั้นคำกริยา see ในประโยค See how it works จึงสื่อความหมายได้ 2 แบบ กล่าวคือคำกริยา see ในประโยคข้างต้นอาจจะหมายถึง 'สังเกตดูลักษณะการทำงานของสิ่งดังกล่าวด้วยตา' หรืออาจจะหมายถึง 'ค้นหาวิธีการทำงานของสิ่งดังกล่าว' ก็ได้ การที่ความหมาย 'เห็น' และความหมาย 'รู้' หลอมรวมอยู่ในคำกริยา see ทำให้ทั้ง 2 ความหมายได้รับการขบเน้นขึ้นมาเคียงคู่กันเสมอในทุกบริบทการใช้ จอห์นสันจึงมองว่าการขยายความหมายจาก 'เห็น' ไปยัง 'รู้' ที่เกิดขึ้นในคำกริยา see นั้นน่าจะมีที่มาจากอนุมานในรูปแบบนามนัยตั้งแต่ในช่วงของการรู้จำภาษาของเด็ก

ในบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มต้นด้วยการสรุปแนวคิดในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การมีหลายความหมายของคำตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน ต่อจากนั้นจึงได้ศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการมีหลายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตา จากการศึกษาพบว่าคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาขยายความหมายไปยังปริชานได้ด้วยอุปลักษณะและนามนัย โดยมีที่มาจากกรณีที่ประสบการณ์การรับรู้ด้วยตาและประสบการณ์ทางปริชานมักจะเกิดขึ้นควบคู่กันเสมอตามการรับรู้ของมนุษย์ ประสบการณ์การรับรู้ด้วยตาจึงถูกนำมาใช้เพื่อเทียบโยงหรืออ้างอิงไปยังประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในทางปริชานซึ่งเป็นประสบการณ์ภายในตัวมนุษย์ที่ยากแก่การเข้าถึง

ในบทต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทย 3 คำได้แก่คำกริยา มอง ดู และ เห็น โดยการแจกแจงความหมายต่างๆของคำกริยาทั้ง 3 คำที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลภาษาที่ใช้จริงในปัจจุบันทั้งที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน ต่อจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในระหว่างความหมายต่างๆที่พบในคำกริยาทั้งสามคำ ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต่างๆที่พบในคำกริยา มอง ดู และ เห็น นั้น ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่าอุปลักษณะและนามนัยคือกระบวนการทางปริชานที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้คำกริยาทั้ง 3 คำขยายความหมายออกไปได้มากมาย